



Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü
Çağdaş Türk Lehçeleri ve Edebiyatları Anabilim Dalı

Niğde Altay Köyü'nde Dil İlişkisi Araştırması

Halemulati MAKESATI

Yüksek Lisans Tezi

Ankara, 2018

Niğde Altay Köyü'nde Dil İlişkisi Araştırması

Halemulati MAKESATI

Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü
Çağdaş Türk Lehçeleri ve Edebiyatları Anabilim Dalı

Yüksek Lisans Tezi

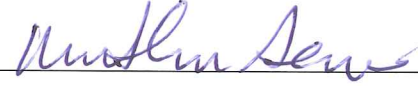
Ankara, 2018

KABUL VE ONAY

Halemulatı MAKESATI tarafından hazırlanan "Niğde Altay Köyü'nde Dil İlişkisi Araştırması" başlıklı bu çalışma, 11.06.2018 tarihinde yapılan savunma sınavı sonucunda başarılı bulunarak jürimiz tarafından Yüksek Lisans Tezi olarak kabul edilmiştir.



Doç. Dr. Mevlüt ERDEM (Başkan)



Prof. Dr. Nurettin DEMİR (Danışman)



Dr. Öğr. Üyesi Melike ÜZÜM

Yukarıdaki imzaların adı geçen öğretim üyelerine ait olduğunu onaylım.

Prof. Dr. Musa Yaşar SAĞLAM


Enstitü Müdürü

BİLDİRİM

Hazırladığım tezin/raporun tamamen kendi çalışmam olduğunu ve her alıntıya kaynak gösterdiğimi taahhüt eder, tezimin/raporumun kağıt ve elektronik kopyalarının Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü arşivlerinde aşağıda belirttiğim koşullarda saklanmasına izin verdiğimi onaylarım:

- Tezimin/Raporumun tamamı her yerden erişime açılabilir.
- Tezim/Raporum sadece Hacettepe Üniversitesi yerleşkelerinden erişime açılabilir.
- Tezimin/Raporumun 1 yıl süreyle erişime açılmasını istemiyorum. Bu sürenin sonunda uzatma için başvuruda bulunmadığım takdirde, tezimin/raporumun tamamı her yerden erişime açılabilir.

25.06.2018



Halemulati MAKESATI

YAYIMLAMA VE FİKRİ MÜLKİYET HAKLARI BEYANI

Enstitü tarafından onaylanan lisansüstü tezimin/raporumun tamamını veya herhangi bir kısmını, basılı (kâğıt) ve elektronik formatta arşivleme ve aşağıda verilen koşullarla kullanıma açma iznini Hacettepe Üniversitesine verdiğimi bildiririm. Bu izinle Üniversiteye verilen kullanım hakları dışındaki tüm fikri mülkiyet haklarım bende kalacak, tezimin tamamının ya da bir bölümünün gelecekteki çalışmalarda (makale, kitap, lisans ve patent vb.) kullanım hakları bana ait olacaktır.

Tezin kendi orijinal çalışmam olduğunu, başkalarının haklarını ihlal etmediğimi ve tezimin tek yetkili sahibi olduğumu beyan ve taahhüt ederim. Tezimde yer alan telif hakkı bulunan ve sahiplerinden yazılı izin alınarak kullanılması zorunlu metinlerin yazılı izin alınarak kullandığımı ve istenildiğinde suretlerini Üniversiteye teslim etmeyi taahhüt ederim.

o Tezimin/Raporumun tamamı dünya çapında erişime açılabilir ve bir kısmı veya tamamının fotokopisi alınabilir.

(Bu seçenikle teziniz arama motorlarında indekslenebilecek, daha sonra tezinizin erişim statüsünün değiştirilmesini talep etmeniz ve kütüphane bu talebinizi yerine getirirse bile, teziniz arama motorlarının önbelleklerinde kalmaya devam edebilecektir)

o Tezimin/Raporumuntarihine kadar erişime açılmasını ve fotokopi alınmasını (İç Kapak, Özet, İçindekiler ve Kaynakça hariç) istemiyorum.

(Bu sürenin sonunda uzatma için başvuruda bulunmadığım takdirde, tezimin/raporumun tamamı her yerden erişime açılabilir, kaynak gösterilmek şartıyla bir kısmı veya tamamının fotokopisi alınabilir)

o Tezimin/Raporumun.....tarihine kadar erişime açılmasını istemiyorum ancak kaynak gösterilmek şartıyla bir kısmı veya tamamının fotokopisinin alınmasını onaylıyorum.

o Serbest Seçenek/Yazarın Seçimi

25/06/2018



Halemulati MAKESATI

ETİK BEYAN

Bu çalışmadaki bütün bilgi ve belgeleri akademik kurallar çerçevesinde elde ettiğimi, görsel, işitsel ve yazılı tüm bilgi ve sonuçları bilimsel ahlak kurallarına uygun olarak sunduğumu, kullandığım verilerde herhangi bir tahrifat yapmadığımı, yararlandığım kaynaklara bilimsel normlara uygun olarak atıfta bulunduğumu, tezimin kaynak gösterilen durumlar dışında özgün olduğunu, **Prof. Dr. Nurettin Demir** danışmanlığında tarafımdan üretildiğini ve Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tez Yazım Yönergesine göre yazıldığını beyan ederim.



Halemulati MAKESATI

TEŞEKKÜR

Bu çalışmanın gerçekleştirilmesinde, değerli bilgilerini benimle paylaşan, kendisine ne zaman danışsam bana kıymetli zamanını ayırıp sabırla ve büyük bir ilgiyle bana faydalı olabilmek için elinden gelenden fazlasını sunan her sorun yaşadığımda yanına çekinmeden gidebildiğim, güler yüzünü ve samimiyetini benden esirgemeyen kıymetli danışman hocam Prof. Dr. Nurettin Demir'e teşekkürü bir borç biliyor ve şükranlarımı sunuyorum.

Ayrıca her zaman desteklerini gördüğüm değerli hocalarım Prof. Dr. Emine YILMAZ'a, Doç. Dr. Mevlüt ERDEM'e, Doç. Dr. Sema ASLAN DEMİR'e, Doç. Dr. İbrahim Ahmet AYDEMİR'e de teşekkür bir borç bildiririm.

Altay Köyündeki alan araştırması sırasında çok yardımda bulunan Mustafa KÖK'e, Büşra ÇETİNKAYA'a, Yüksek Lisans eğitim döneminde hep yanımda olan sevgili arkadaşlarım Sanat'a, Oralbay'a, Madina'a, Türkizat'a, juyeong'a, Serap'a, Hadenur'a teşekkür ederim.

Son olarak beni bu günlere getirip destekleyen bu hayattaki en büyük şansım olan aileme sonsuz teşekkürler.

ÖZET

MAKESATI, Halemulati, *Niğde Altay Köyü'nde Dil İlişkisi Araştırması*, Yüksek Lisans Tezi, Ankara, 2018.

Bugün Türkiye'de sayıları 20.000'e yakın Kazak Türkünün yaşadığı varsayılmaktadır. Bu Kazaklar yaklaşık yetmiş sene önce Altay'dan Anadolu'ya göç etmişlerdir. 1935 yılında 20.000 kişi ile başlayan Kazak göçüyle; savaş, hastalık, açlık nedeniyle 1952 yılında Türkiye'ye ancak 1.400 kişi ulaşabilmiştir. Bugün Kazaklar Türkiye'de İstanbul'un Zeytinburnu ilçesi, Manisa'nın Salihli ilçesi, Niğde'nin Ulukışla ilçesi, Konya'nın İsmil-Ereğli ilçesi, Kayseri'nin Develi-Yahyalı-Yeşilhisar ilçeleri ve Aksaray'ın Sultanhan Köyü'nde yaşamaktadır. Bunların önemli bir kısmı kendi dil ve kültürünü korumaya devam etmiştir, ama üst dil olan Türkçenin etkisi altında konuşma dillerinde standart Kazakçadan farklı değişiklikler ortaya çıkmıştır.

Niğde'nin Ulukışla ilçesinde Kazakların toplandığı Altay Köyü Kazak nüfusun bir arada yaşadığı yerlerden biridir. Bugün köyde 25 aile, 125 civarında Kazak yaşamaktadır. Bu köy Türkiye'deki sadece Kazak nüfusun yaşadığı tek köydür. Yine de ana dilleri olan Kazakça ile olan ilişkileri farklılık göstermektedir.

Bu çalışmanın odak noktası Türkiye Türkçesi ile Kazakça arasındaki ilişkinin araştırılması olmuştur. Bu nedenle tez çerçevesinde şu sorulara cevap aranmıştır:

- Altay Köyü Kazakçasının tipik özellikleri nelerdir?
- Toplum içinde dilin konuşulma durumu nedir?
- Türkiye Türkçesi arasında nasıl bir ilişki vardır?
- İki dil birbirlerini hangi açıdan, ne oranda etkilemektedir?
- Farklı nesiller arasında dil ilişkisinin izleri bakımından farklar var mıdır?
- Dil ilişkileri sonucunda Altay Köyü Kazakçası yok olma tehlikesi altında mıdır?

Tez çerçevesinde bu sorulara cevap aranırken, dili ilişkileri Lars Johanson tarafından geliştirilen kopyalama modeli temelinde incelenmiştir. Dil ölümü ile ilgili olanlar ise konuyla ilgili literatür araştırmasıyla oluşturulan ölçütlere göre incelenmiştir.

Bu tez çalışması için, bizzat köye giderek alan araştırması yapılmıştır. Orada yaşayan farklı yaş gruplarından ses kayıtları alınmış, derlemeler üzerinde dil incelemesi yapılmıştır. Çalışma sonunda iki kardeş dilin bir arada yaşaması durumunda ortaya çıkan değişimler ve Kazakçanın dil ölümü durumu hakkında genel bilgiler vermeye çalışılmıştır.

Anahtar Sözcükler

Altay Köyü, Niğde, Kazakça, Dil İlişkileri

ABSTRACT

MAKESATI, Halemulati. *Language contact studies in Altai Village, Nigde*, Master Thesis, Ankara, 2018.

Nowadays, it is assumed that about 20,000 Kazakh Turks live in Turkey. These Kazakh people migrated from Altay to Anatolia about seventy years ago. Whereas in 1935, the migration of the Kazakhs started with 20.000 people, only 1400 Kazakh migrants could reach to Turkey in 1952 due to war, disease and hunger. Today, Kazakh people live in different districts of Turkey, such as Zeytinburnu in Istanbul, Salihli in Manisa, Ulukishla district in Nigde, Ismil-Eregli in Konya, Develi-Yahyalı-Yeshilhisar districts in Kayseri and Sultankhan village in Aksaray. A significant part of them continued to preserve their own language and culture. However, as Kazakh language is under the influence of Turkish, which is first tongue, there are different variations from the standard Kazakh spoken language.

Altay Village, in the district of Ulukyshla in Nigde, is one of the places where the Kazakh population are gathered together. Today, there are about 25 families and around 125 Kazakhs living in the village. This village is the only village in Turkey, where only Kazakh people live. Nevertheless, there are differences in the relationship with the native language.

The focus of this study was to investigate the relationship between Turkish and Kazakh languages. For this reason, the answers to the following questions were researched:

- What are the typical characteristics of Kazakh language of Altay village?
- What is the situation of spoken languages in the society?
- What is the relationship between Turkish language?
- How do two languages influence each other?
- Are there differences in the trace of language relationship between different generations?
- ,As a result of language relationship, is Altay Village's Kazakh language under the danger of extinction?

While searching for the answers to these questions of the thesis, language associations are examined on the basis of the copying model developed by Lars Johanson. The ones related to the language extinction were examined according to the criteria established by the relevant literature survey.

For this Thesis study, a field research was carried out, the voice recordings were taken from the different age groups' people living there, and a language examination was made on the collections. At the end of the study, we tried to give general information on the changes occurred between two kindred languages lived together and the condition of Kazakh language extinction.

Keywords

Kazak Language, Nigde, Altay Vilage, Langaue Contac

İÇİNDEKİLER

| | |
|------------------------------------------------------|------|
| KABUL VE ONAY..... | i |
| BİLDİRİM..... | ii |
| YAYIMLAMA VE FİKRİ MÜLKİYET HAKLARI BEYANI..... | iii |
| ETİK BEYAN..... | iv |
| TEŞEKKÜR..... | v |
| ÖZET..... | vi |
| ABSTRACT..... | viii |
| İÇİNDEKİLER..... | x |
| KISALTMALAR DİZİNİ | ix |
| TABLolar DİZİNİ | iv |
| ŞEKİLLER DİZİNİ | xv |
| | |
| GİRİŞ | 1 |
| I. BÖLÜM: ALTAY KÖYÜ HAKKINDA GENEL BİLGİ..... | 3 |
| 1.1 ALTAY'DAN ALTAY KÖYÜ'NE GÖÇ..... | 4 |
| 1.2 ALTAY KÖYÜ | 7 |
| 1.2.1. Kuruluşu | 7 |
| 1.2.2. Nüfus Durumu | 9 |
| 1.2.3. Eğitim Durumu..... | 11 |
| 1.2.4. Kültür Koruma Durumu | 11 |
| 1.2.5. Dil Durumu..... | 12 |
| II. BÖLÜM: KAZAKÇA DİL ÖZELLİKLERİ VE AĞIZLARI | 14 |

| | |
|----------------------------------------------------------------------------|----|
| 2.1. KAZAKÇANIN TÜRK DİLERİ İÇİNDEKİ YERİ | 14 |
| 2.2. KAZAKÇA SES ÖZELLİKLERİ..... | 15 |
| 2.3. SES BİLGİSİ AÇISINDAN TÜRKİYE TÜRKÇESİ İLE KARŞILAŞTIRILMASI | 16 |
| 2.4. KAZAKÇANIN AĞIZLARI | 24 |
| 2.4.1. Sincan Kazakları..... | 27 |
| 2.4.2. Dil Durumu..... | 27 |
| 2.4.3. Dil Özellikleri..... | 29 |
| III. BÖLÜM ALTAY KÖYÜNDE DİL İLİŞKİLERİ | 32 |
| 3.1. ALTAY KÖYÜ KAZAKÇASI..... | 33 |
| 3.2. KAYNAK DİLLE BAĞI..... | 36 |
| 3.3. DİL İLİŞKİLERİ VE ALTAY KÖYÜ KAZAKÇASI | 37 |
| 3.3.1. Fonetik Kopyalar..... | 38 |
| 3.3.2. Morfolojik Kopyaları | 40 |
| 3.3.2.1. Zamirlerde kopyalama | 40 |
| 3.3.2.2. Sıfatlarda kopyalama | 42 |
| 3.3.2.3. Zarflarda Kopyalama | 43 |
| 3.3.2.4. Edatlarda kopyalama | 44 |
| 3.4. DİL ÖLÜMÜ AÇISINDAN ALTAY KÖYÜ KAZAKÇASI..... | 45 |
| 3.4.1. Yaşam Ortamının Değişmesi | 47 |
| 3.4.2. Kültürlerin Değişmesi..... | 48 |
| 3.4.3. Bölgesel Sınırlama | 49 |
| 3.4.4. Köy İnsanlarının Ana Diline olan Umutsuzluğu | 50 |
| SONUÇ | 51 |
| METİNLER..... | 53 |
| Metin I | 53 |
| Türkçe Çeviri | 55 |
| Metin II..... | 57 |
| Türkçe Çeviri | 58 |

| | |
|-------------------------------------------------|-----------|
| Metin III..... | 60 |
| Türkçe Çeviri | 62 |
| Metin IV | 64 |
| Türkçe Çeviri | 65 |
| MetinV | 66 |
| Türkçe Çeviri | 68 |
| SÖZLÜK | 71 |
| KAYNAKLAR | 84 |
| | |
| EK 1. Etik Komisyon Muafiyeti Formu..... | 87 |
| EK 2. Orijinallik Raporu | 88 |

KISALTMALAR DİZİNİ

| | |
|------|--------------------------------|
| ET | Eski Türkçe |
| TT | Türkiye Türkçesi |
| KT | Kazak Türkçesi |
| KK | Kazakistan Kazakçası |
| SK | Sincan Kazakçası |
| AKK | Altay Köyü Kazakçası |
| KTAS | Kazak Tilinin Aymaktık Sözdigi |

TABLolar DİZİNİ

| | |
|----------------------------------------------------------|----|
| Tablo 1: ALTAY Köyü Nüfus durumu tablosu..... | 10 |
| Tablo 2: Kazakça Ağız Sınıflandırma Tablosu | 26 |
| Tablo 3: Karşılaştırmalı Alfabe..... | 29 |

ŞEKİLLER DİZİNİ

| | |
|---------------------------------------------|----|
| Şekil 1: Niğde Bölgesi Haritası..... | 8 |
| Şekil 2: Altay köyü Haritası..... | 9 |
| Şekil 3: Kazaksitan Haritası | 25 |

GİRİŞ

Niğde'de bağlı Altay Köyü adında 1955'te kurulmuş bir köy vardır. Bu köyde 1950'lerde Çin'den Türkiye'ye göçen Kazaklar yaşamaktadır. Köy Türkiye'de sadece Kazakların yaşadığı tek köydür. Bu köydeki dil durumunu dil ilişkileri ve dil dokümantasyonu açısından araştırmak amacıyla bir çalışma yapılmıştır. Çalışmada, Altay Köyü'nde Kazakçanın sosyal durumuna, Türkçe ile arasındaki etkileşime odaklanılmıştır. köyde yapılan alan araştırmasından elde edilen ön bilgiler, özellikle dil durumu açısından değerlendirilmektedir

Bu çalışmanın ana konusu, Altay Köyü Kazakçası ve Türkiye Türkçesi arasındaki dil ilişkisidir. Bu bağlamda, sosyolojik açıdan baskın dil olan Türkiye Türkçesi sosyolojik açıdan zayıf dil olan kazakçaya yapılan değişik tür ve işlevdeki kopyalamalar eşzamanlı bakış açısıyla betimlenecektir. Çalışmanın ilk bölümünde, Çin'den Türkiye'ye göç eden Kazaklar hakkında bilgi verilecek, Altay Köyü kuruluşu, Köyün eğitim durumu, nüfus durumu, dil ve kültür koruma durumu alanlarında kısaca bilgiler aktarılacaktır. daha sonra Kazakçanın Türk Dilleri içindeki yeri, tipolojik özellikler, Ağız sınıflandırmaları değinilecektir. Üçüncü bölümde Türkiye Türkçesi ile Altay Köyü Kazakçası arasındaki dil ilişkileri fonetik, morfolojik temelli kopyalamalar detaylıca irdelenecektir. Ayrıca Altay Köyü Kazakçasının dil ölümü durumu irdelenecektir. Çalışmamız bir sonuç bölümü, örnek metinler ve kısaca Kazakça Türkçe sözcükçeyle tamamlanmaktadır.

Çalışmanın odak noktasını Türkiye Türkçesi ile Kazak Türkçesi arasındaki ilişki ve Kazakçanın sosyal durumu oluşturmuştur. Araştırma çerçevesinde Altay Köyü Kazakçasının tipik özellikleri, toplum içinde konuşulma durumu, Türkiye Türkçesi ile etkileşimi, dil ilişkisinin farklı kuşaklara nasıl yansıdığı gibi konulara odaklanılacaktır.

Bu çalışmanın amacı, Türkiyede konuşulan Kazakça ile Türkçe arasındaki dil ilişkisini eşzamanlı bakış açısıyla betimlemektir. Türkiye'deki Kazaklar yetmiş yıldır Türklerle aynı coğrafyada ve iç içe yaşamaktadır. Bu sosyolojik realitenin bir sonucu olarak yakın temas içinde olan bu iki halkın dili de belli bir ilişki ve etkileşim içindedir. Bu yakın temasa dayalı olarak Türkçe Kazakçayı çok etkilemiş ve Altay Köyü Kazaklarında Kazakça-Türkçe karşık bir dil ortaya çıkmıştır. İşte bu çalışmada, İki akraba dil olan Türkçe-Kazakça arasındaki etkileşim durumu, sosyal açıdan baskın dil olan Türkçenin sosyal açıdan zayıf dil olan Kazakçayı hangi oranda, ne kadar etkilediğini, dil ilişkisinin boyutu ve derinliği ortaya çıkarılmaya çalışılacaktır.

Bu inceleme, genel olarak saha çalışmasına dayandığı için, bölgeye iki defa gidip üç hafta kadar Altay Köyü Kazaklarıyla birlikte yaşadım ve çok sayıda malzeme derledim. Aynı zamanda Köydeki Kazakların kültürel yaşantısı hakkında da birçok malzeme topladım. derlediğim metinlerden Altay Köyü Kazaklarının sözvarlığına ilişkin olarak iki dilde hazırladığım bir sözlükçeyi (Kazakça- Türkçe) bu çalışmanın sonuna ekledim.

Çalışma sonuçlarının, Türkçe ve Kazakça dil eğitimine de katkı sağlaması umulmaktadır.

I. BÖLÜM

ALTAY KÖYÜ HAKKINDA GENEL BİLGİ

Türkiye topraklarında ağırlıklı olarak Oğuz grubuna mensup Türk dil ve lehçelerini konuşanlar yaşamaktadır. Ancak Türkiye tarihte de bugün de farklı bölgelerde güvenlik ve geçim derdi nedeniyle başı sıkışanların sığınağı olmuştur (Demir & Makesati 2017). Bu yüzden, özellikle Türkiye Türkçesini konuşanların ana vatanı olan Türkiye, kıta Avrupası'nın tamamından daha zengin bir dil mirasının varisidir. Göçler sonucu Türkçe Anadolu'da büyük dil aileleri sayılan Hint-Avrupa dilleri, Hami-Sami dilleri, ayrıca dil aileleri arasında kendine özgü bir yeri olan Kafkas dilleriyle karşı karşıya gelmiştir. Avrupa'da ise belli bir dil ailesine dahil edilmeyen Baskçayı bir tarafa bırakırsak Hint-Avrupa ve Ural dilleri olmak üzere iki dil ailesi konuşulur; bunlara Türkçeyi ve Malta dilini ekleyebiliriz (bk. Demir & Makesati 2017).

Türkiye'de ana dili olarak Türk dillerinin en büyük kolu olan Türkiye Türkçesi konuşulur. Ama burası, aynı zamanda Türk dillerinin de karşı karşıya geldiği bir bölgedir. Oğuzcaya dayalı Türk yazı diliyle daha başlarda o zamanki farklı Türk dillerinin karşı karşıya gelmesinin izlerini taşıyan karışık dilli eserler üretilmiştir (ayrıntılar için bk. Demir 2006). Daha yakın dönemlerde ise Afganistan, Çin, Irak, İran, Sovyetler Birliği, Suriye ve Balkan ülkeleri başta olmak üzere farklı Türk dil ve lehçelerinin konuşulduğu ülkelere insanlar Anadolu'ya gelmişlerdir. Göçlerin en temel sebepleri arasında, güvenlik iş bulma başta gelir. Kaynaklarda bu göçler sonucu Türkiye'de ortaya çıkan kardeş dillerin bu kümelenmesi hakkında bazı bilgiler bulmak mümkündür. Örnek olarak dünya dilleriyle ilgili veri tabanlarından birinde Türkiye'deki göçmen dilleri arasında Karakalpakça, Kuzey Özbekçesi, Gagavuzca da sayılır (www.ethnologue.com/country/TR). Aynı veritabanındaki dil listelerine baktığımızda, Kırım Tatarcası, Kazakça, Kumukça, Kırgızca, Tatarca, Türkmençe, Uygurca, Güney Özbekçesi gibi kardeş dillerin de

Türkiye’de konuşulan diller arasında verildiği görülür. Daha eski tarihli bir başka kaynakta, öncekilere ek olarak Karaçay-Balkarca, Nogay Tatarcası gibi başka kardeş dillerin de anıldığı ve haritalandırıldığı dikkat çeker (Andrews 1987, ayrıca bk. Demir & Makesati 2017).

Türkiye’deki kardeş dillerin araştırılması dil, kültür, sözlü tarih, sosyoloji araştırmaları, halkbilimi gibi farklı bilim dalları açısından önemlidir.

Bu tezin konusu aşağıda daha yakından tanıtılacak Niğde’nin Altay Köyünde yaşayan Kazakların dilidir. Tezin amacı Altay köyü Kazakçasında Türkiye Türkçesi etkilerini belirlemeye çalışmaktır.

Tezde kullanılacak olan veriler Niğde Altay Köyünde alan araştırması yapılarak elde edilmiştir. Alan araştırması ses ve video kayıtları ile alan kayıtlarından oluşmaktadır. Kayıtların bir kısmı yazıya geçirilmiştir. Transkripsiyonu yapılan metinlerin daha kolay anlaşılabilmesi için ayrıca Türkçe çevirileri de verilmiştir.

Araştırma çerçevesinde Altay Köyü Kazakçasının tipik özellikleri, toplum içinde ve farklı kuşaklarda konuşulma durumu, Türkiye Türkçesi ile etkilişimi gibi konulara işaret edilecektir.

1.1. ALTAY’DAN ALTAY KÖYÜ’NE GÖÇ

Kaynaklardaki bigilere göre Altay, Tarbagatay bölgesinde yaşayan Kazaklar, artan Rus baskısı sonucunda topraklarından ayrılarak bugünkü Sincan Özerk bölgesi sınırlarında kalan Kumıl, Barköl ve Mori şehilerine doğru göçtüler (Kalkan 2007:127). Bunları 1889 yılında Altay’ın Şingil nehri boyundan 1500 aile Urumçi’nin Karadağ adlı yerleşim birimine gelenler takip etti. 500 ev de önce Aksu’ya, oradan Kumgöl ve Balgıdağ bölgesine geldi. Ancak çeşitli nedenlerle buralardan da başka ülkelere göçler oldu.

Kazakların yaşadığı Altaylar’da 1932-1933 yılları arasındaki kış çok sert geçer

ve kıtlık olur. Altay halkı savaş ve kıtlıktan fakirleşir. Moğolistan'da Altay sınırına yakın yerde 500 hanelik bir kafile bulunur. Bu kafileyi sürgün edecekleri sırada isyan ederler. İsyan sırasında Altay ilindeki Bulğın ve Çingil ırmağı boyunda oturan birçok kişiyi öldürülerek malları talan edilir. (Sincan Jergilikti Tarihi 1985: 79-87).

Kazakların yaşadığı Altay bölgesinde 1933 senesinde hem büyük kıtlık olur hem de bölge düşman işgaline uğrar. Bu nedenle Altay halkı büyük sıkıntılıya düşer. Altay'ı terk ederek Kumul vilayetinin Barköl bölgesine göç etmek zorunda kalırlar. Buradan da Kansu şehrine geçenler olur.

1933 Ekim'inde liderleri olan Nezir Teyci'yi Altay'da bırakıp Barköl'de oymaklarının başı Nurali Ükirday'ın yanına gelerek beş sene burada kalırlar. 1938'de ise Kansu'ya göç ederler. Burada da kötü yaşam şartları ve savaş devam eder. Bu yüzden ülkelerini terk etme kararı alırlar. Yurt dışına doğru çıktıkları yolculuğun ilk hedefi Hindistan olur. Elishan, Savutbay, Begi, İlyaz, Çavkiş, Hacı İdris Molla'dan 200 hanelik bir grup Altın Çöge'den Tibet yolu ile Hindistan'a ulaşmak için yola çıkar. Sabırbay'ın başkanlığında 300 hanelik göç, Tibet sınır şehri Nakşa'ya ulaşır. Buraya geldiklerinde savaştan kurtulurlar fakat sefalet devam etmektedir. Bu durumda göçün nihai hedefini Türkiye'ye varmak olarak belirlerler. Göç yolları önce Hindistan'a orada da Pakistan'a uzanır. Burada altı yıl mülteci kamplarında kalırlar.

Pakistan'a göçen Kazaklar 1950 yılında gazeteci Mehmet İrfan'la görüşme fırsatı bulurlar. Kazakların Türkiye'ye göç etmek istemeleri üzerine Türkiye'nin Lahor elçisi olan Nebil Batu ile bir görüşme ayarlanır. Görüşmede sayıları 1400 kişiye kadar düşen Kazakların listesi Türkiye Cumhuriyetine iletilir. 1952 Haziran'da göçmen halk adına Hamza İnan ve Ateyhan Bilgin temsilci olarak Karaçi'ye giderler. Dönemin Türkiye Cumhuriyeti Büyükelçisi ünlü Türk şairi Yahya Kemal Beyatlı atanmıştır. Türkiye'ye göç etmek için resmi başvuruda bulunup gitmek isteyenlerin listesini sunarlar. Büyükelçi başvuruyu olumlu karşılayarak durumu

hükümete yazacağını ve konu üzerinde ciddiyetle duracağını ifade eder (Kalkan 2007:135).

Bunun üzerine Türkiye Cumhuriyeti Hükümeti Bakanlar Kurulunun, 13 Mart 1952 tarih ve 3/14595 sayılı kararıyla Çin'den göç ederek Hindistan, Pakistan ve Suudi Arabistan'da mülteci hayatı yaşayan Türklerden 1850 nüfusun iskanlı göçmen olarak Türkiye'ye yerleşmesine imkanı sağlanır.

20 Mart 1952 tarihinde Çinli Kazak Türklerine yapmış oldukları müracaatın kabul edildiği, Türkiye'ye gelerek iskânlı göçmen olarak yerleşmeleri haber verilir.

30 Mart 1952'de dernek adına Karaçi'deki Türkiye Büyükelçiliğinden gelen resmi bir yazıyla müracaatın Türk Hükümetince resmen kabul edildiği daha önce elçilik aracılığıyla Ankara'ya gönderilen listenin haricinde kalan varsa en kısa zamanda elçiliğe müracaat etmeleri; listenin Ankara'da tasdik edileceği ve sonra Türkiye'ye girebilmek için göçmen belgesi verileceğini bildirir.

3 Nisan 1952'de Göçmen Kazak Muhacirleri Derneği bir toplantı yaparak 13/3/1952 tarih ve 3/14595 sayılı Bakanlar Kurulu kararını müjdeler.

3 Eylül 1953'te resmi onaylı listenin gelmesi üzerine tüm hazırlıklar tamamlanır. Karaçi 'den deniz yoluyla Basra'ya, oradan tren yoluyla Türkiye'ye ulaşılır.

Kazaklar Türkiye'ye geldikten sonra Türkiye'de her şeyi devlet karşılar. Göçmenler İstanbul Tuzla, Sirkeci ve Zeytinburnu misafirhanelerine yerleştirilir. Altaylar'dan Anadolu'ya göç böylece tamamlanmış olur (Altay, 1998:233). Niğde Altay Köyü'ne gelip yerleşen Kazaklar işte bu çerçevede Türkiye'ye gelmişlerdir. Göç ilgili ayrıntılı bilgi Halife Altay 1981 yılında yayımladığı *Anayurttan Anadolu'ya* adlı Kültür Bakanlığı Yayınları arasında basılan kitapta bulunabilir. Ayrıca Mustafa Kalkan, da 2007 yılında basılan "Sovyetler Döneminde Kazakların Göç Hareketleri ve Anadolu'da (Altay Köyü'nde) İskân Edilişleri" başlıklı makalesinde Altay Köyü Kazaklarının göç macerasını anlatmıştır.

İstanbul'da misafirhanelerde 6 ay, 1 yıl, 2 yıl, 3 yıl, kalındıktan sonra Niğde Ulukışla'ya 165 hane, Niğde Aksaray'a 60 hane, Kayseri Develi'ye 75 hane, Kayseri Yahyalı'ya 15 hane, Kayseri Yeşilhisar'a 25 hane, Konya İsmil'e 60 hane, Konya Ereğli'ye 15 hane, Manisa Salihli'ye 180 hane olarak yerleştirildiler(Altay, 1998:235).

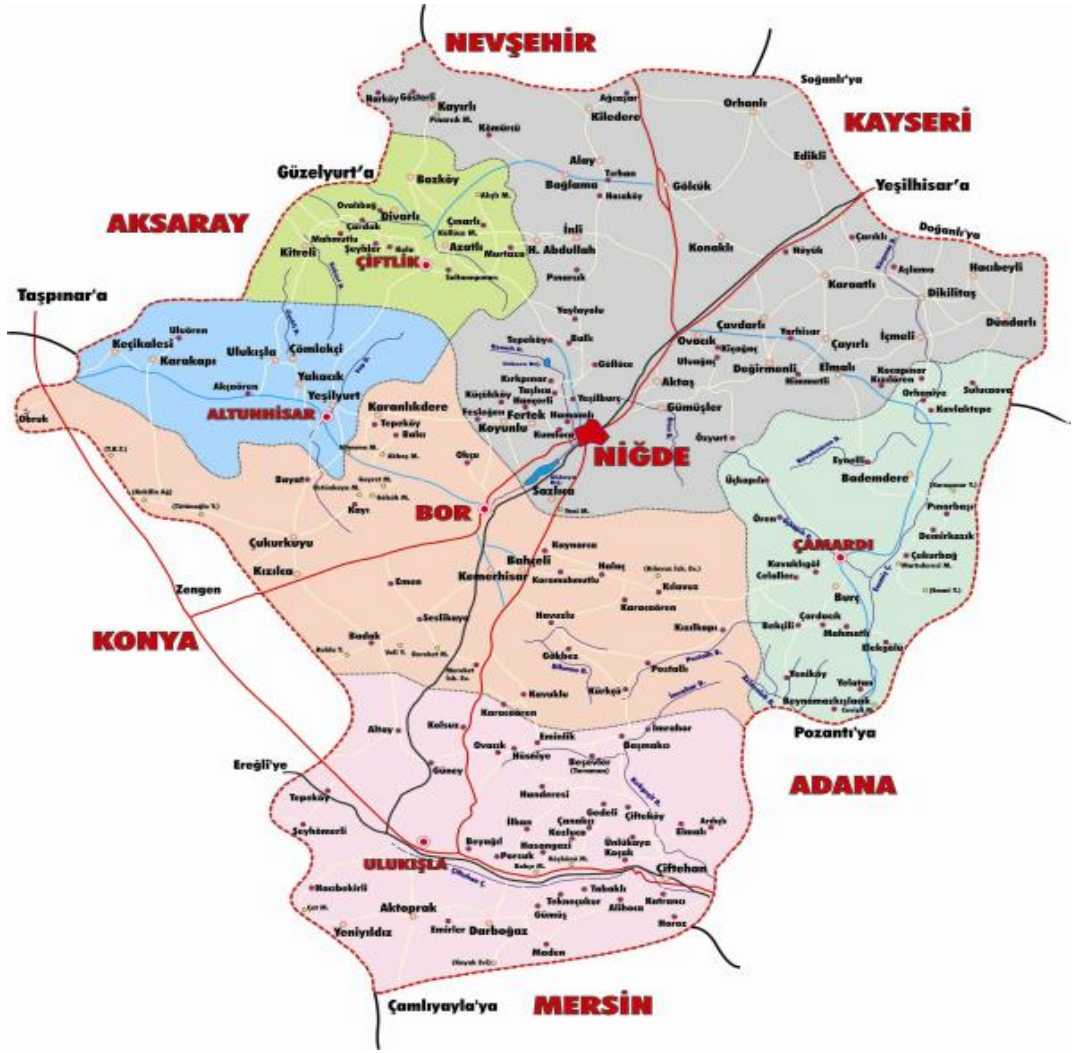
1.2. ALTAY KÖYÜ

1.2.1. Kuruluşu

Niğde merkeze uzaklığı 48, Ulukışla'ya 27 kilometre olan Altay Köyü, 30 Temmuz 1955'te kurulmuştur. Doğusunda Kolsuz Köyü, güneydoğusunda Güney Köyü, güneyde Ulukışla ilçesi ve batısında Konya-Ereğli'nin köyleri bulunmaktadır.

Kazakların yerleştiği köy görevli memurlar tarafından önce "Ural Köyü" olarak adlandırılmıştır. Ancak Kazak köylüleri buna itiraz etmişlerdir. İtirazın nedeni Altaylardan gelmeleridir. Köye yerleşeneler bunu gerekçe göstererek adının Altay Köyü olarak değiştirilmesini istemişlerdir.

Altay Köyü'ne 165 hane yerleşmiştir. Yerleşenlere, kişi başına 30 dekar arazi verilmiştir. Ayrıca 3 dekar bağ da dağıtılmıştır (Liman 2006: 36).



Şekil 1: Niğde Bölgesi Haritası



Şekil 2: Altay köyü haritası

1.2.2. Nüfus Durumu

Altay köyü Türkiye'deki sadece Kazakların yaşadığı tek köydür. Yukarıda da işaret edildiği gibi kurulduğu 1955 yılından bu yana geçen süre zarfında Altay Köyü'nün nüfusunda önemli değişiklikler olmuştur. İlk yerleşim sırasında köyün nüfusu göç vermiştir. Bu göçlerin sonucunda köyde 165 haneden geriye sadece 21 hane 100 civarında insan kalmıştır. Göçlere sebep olan etkenler, tarım dışı iş imkanları, susuzluk, köyden kente göçün fazlalaşmasıdır. Genç nüfusun çeşitli amaçlarla şehirlere yerleşmesi köydeki nüfus dağılımını da etkilemiştir.

Köydeki nüfusun azalması resmi kayıtlara da geçmiştir.

www.yerelnet.org.tr/koyler/koy.php?koyid=256604 sayfasında ulaşılan bilgilere göre Altay Köyü'nde 1985 yılında 287 kişi yaşamaktadır. Aradan geçen sürede nüfustaki gelişme şöyledir:

| Nüfus Bilgileri | | | |
|-----------------|--------|-------|-------|
| Yıl | Toplam | Kadın | Erkek |
| 1965 | 636 | 324 | 312 |
| 1970 | 434 | 238 | 169 |
| 1975 | 309 | 143 | 166 |
| 1980 | 272 | 128 | 144 |
| 1985 | 287 | 132 | 155 |
| 1990 | 176 | 97 | 79 |
| 2000 | 163 | 81 | 82 |
| 2010 | 102 | 48 | 54 |
| 2011 | 107 | 55 | 52 |
| 2012 | 114 | 60 | 54 |

Kaynak: <https://www.yerelnet.org.tr/koyler/koy.php?koyid=256604>,
Liman 2006: 57).

Tablo 1: ALTAY Köyü Nüfus durumu

Görüldüğü gibi aradan geçen zamanda köyün nüfusu artmamıştır. Derlemelerimiz sırasında köyde 21 hane, 100 civarında Kazak yaşadığı söylenmiştir. Köyün nüfusundaki bu azalma, Türkiye'nin genelinde görülen kırsaldaki nüfusun azalmasıyla paraleldir (bk. Demir & Makesati 2017).

1.2.3. Eğitim Durumu

Altay köyü sakinleri arasında eğitimin yüksek olduğu söylenebilir. Yaşlı birkaç kişi dışında herkes okuma yazma bilmektedir. Eğitim almamış yaşlıların bulunması ise göç ile gelip çok sıkıntı çektikleri için okuma yazma eğitimi almak için fırsat bulamamaları, hayatta kalma mücadelesi sırasında eğitimin ikinci plana düşmesidir. Köyde 1957 yılında dört derslikli bir ilkokul yapılmıştır. Bu okulda eğitim verilmiştir, fakat 1995 yılında öğrenci sayısı azlığı nedeniyle köye öğretmen tayin edilmemiştir. Bunun üzerine taşınmalı eğitim başlamış, öğrenciler Ulukışla merkezine götürülmüştür. Şimdiki neslin çoğu en azından lisans veya önlisans mezunlarıdır.

Ayrıca köyde geleneksel kültürün öğretimi aile tarafından sağlanmaktadır (bk. Liman 2006 : 67).

2.4. Kültür Koruma Durumu

Köyde sadece Kazak kökenli Türklerin yaşaması, Kazakların kendi kültürlerinden kopmayıp, kültürlerini nesilden nesile aktarabilmelerine imkan sağlamıştır. Köyde yaşayanlar, her ne kadar Türkiye Türklerinin kültürlerinden etkilense de kendi içlerinde, düğün, ölüm, bayramlarlaşma gibi geleneklerini koruyarak, ataların miras aldıkları gelenek ve görenekleri yaşatmışlardır. Örneğin bayramlarda, toy adı verdikleri şenlik ve düğünlerde, halk dansları olan 'kara jorga'yı icra ederek, 'bedaşar' adını verdikleri gelinin duvak açma törenini gerçekleştirerek veyahut bebekler yeni yürümeğe başladığı vakitlerde ayaklarına ip bağlayarak yürütüp kesmek çekilinde gerçekleşen 'köstek kesme' adetini devam ettirerek gelenek ve göreneklerini korudukları gözlemlenmiştir.

Sofra kültüründe, her gün sütlü çay 'ak şay' ve at etiyle yaptıkları 'bes parmak' yemeklerini görmek mümkün olur.

Araştırmalar sonucunda dikkatimizi çeken bir diğer kültür unsuru da kaybolmuş olan ad verme geleneğidir. Bu gelenekte Kazakça isimler yerine çoğunlukla İsmail, Furkan, Gökçe, Büşra, Derya gibi Arapça ve Türkçe kökenli isimler çocuklar ad olarak verilir. Köydeki Kazak Kültürünün durumu hakkında Ayşegül Liman Çetin'in hazırlamış olduğu yüksek lisans tezinde daha ayrıntılı bilgi bulunabilir (bk. Liman 2006).

2.5. Dil Durumu

Altay köyünde Kazak Türkçesinin korunma durumu kuşaklara göre farklılık gösterse de Türkiye Türkçesinden etkilenme söz konusudur. Bu durum kuşaklar arasında şu şekilde gözlemlenebilir: En eski kuşaklar Kazak Türkçesini çok iyi anlayarak etkin bir şekilde konuşurken, nesiller değiştikçe bu oran git gide azalmaktadır. Günlük yaşamlarında ağırlıklı olarak Türkiye Türkçesi konuşulan ortamlarda buldukları için genç neslin Türkiye Türkçesinden etkilendiği görülmektedir. Altay Köyünün genç Kazaklarının konuşma dillerinde Türkiye Türkçesi ve Kazakça karışık kullanılabilir. Bu yüzden köyde karışık dillilik olduğu söylenebilir.

Daha önce köy hakkındaki bir ortak çalışmada da (Demir & Makesati 2017) işaret edildiği üzere kaynak dilin konuşulduğu büyük gruptan koparak, kardeş olsun olmasın, başka bir dilin konuşulduğu bir çevreye giden grupların dillerin araştırılması; kaynak dil, genel dillilik, dil tarihi, dilde çeşitlenme ve değişme, ağız araştırmaları gibi alanlar açısından çok önemli veriler sunar. Bu tür kopuşlar, ilkesel olarak yeni dillerin nasıl ortaya çıktığını gösteren önemli izler taşır. Bir ana kütlede kopan grup; kendine özgü, kaynak dilden bağımsız, yeni bir çevrede varlığını ve gelişmesini sürdüreceği için zaman içinde kaynak dilde görülmeyen özellikler geliştirebilir veya kaynak dildeki değişmelerin uzağında kaldığı için onda kaybolmuş özellikleri koruyabilir. İletişim ve ulaşım imkanlarının gelişmediği eski dönemlerde kaynak dil ile kaynak dilden kopan kol arasındaki temas pratik olarak bitmiş sayılır. Günümüzde ulaşım ve iletişimdeki gelişmeler

nedeniyle kaynak dille ilişkiyi korumak, Avrupa'da gelişen Türkçe varyantlarda da görüldüğü üzere kısmen mümkündür. Ancak ilişkinin sürmesi bile yeni varyantların ortaya çıkmasını, yeni çevresindeki dillerden etkilenmeyi, eski çevresinde uzaklaşmış olma nedeniyle engelleyemez. Aradan belli bir zaman geçince değişme kendini çok açık biçimde hissettirir.

II. BÖLÜM

KAZAKÇA DİL ÖZELLİKLERİ VE AĞIZLARI

2.1. KAZAKÇANIN TÜRK DİLLERİ İÇİNDEKİ YERİ

Kazaklar Orta Asya'da Hazar denizinden Çin sınırlarına kadar uzanan topraklarda yaşayan bir Türk topluluğudur.

Türk dili ailesinin kuzey batı ya da Kıpçak grubu içerisinde yer alan Kazakçayı bugün bütün dünyada yaklaşık 15 milyon konuşurun bulunduğu tahmin edilmektedir. Bu nüfusun 11 milyon kadarı Kazakistan Cumhuriyeti sınırları içerisinde yaşamaktadır. Kazakistan dışında Çin, Özbekistan, Rusya, Moğolistan, Kırgızistan, Türkiye, Afganistan, Türkmenistan, Tacikistan vs ülkelerde de çok sayıda Kazak yaşamaktadır. Kazakların toplam sayısı Kazakistan'da 10.096.763 (2009 sayımına göre), Çin'de 1.462.588 (2010 sayımına göre), Özbekistan'da yaklaşık 990.000 (2000 tahmini), Rusya'da 647.732 (2010 sayımına göre). Kazakça 19. yüzyıl sonrasında yazı dili olmuştur. 1929'a kadar Arap alfabesiyle yazılan Kazakça 1929-1940 yıllar arasında aşağı-yukarı 10 yıl kadar Latin alfabesiyle yazılmış, bu alfdabe 1940'ta yerini Kiril asıllı Yeni Kazak Alfabesine bırakmıştır. (Tekin & Ölmez 2010:119).

Türk dil ve lehçelerinin kendi aralarındaki ilişkileri ve onları sınıflandırma meselesi, sadece Türkoloji alanı uzmanlarını değil, etnograf ve tarihçilerin de ilgisini çeken konu sayılmaktadır. Türk dilindeki her diyalektin kendine özgü yerini belirleme ve dil özellikleri açısından çalışılan sınıflandırmaların ilk denemesi, Kaşgarlı Mahmud'un 1072-1074 tarihlerindeki (XI. yüzyıl) *Divanî-Lügat-it Türk* adlı meşhur eserinde ortaya koyduğu tasnifle başlar. Kaşgarlı Mahmud, bu önemli çalışmasında dönemdeki Türklerin 'kök ve ana boyları' ve 'her boyun bulunduğu yeri'ne dair bilgiler vermiştir. Ayrıca XI. yüzyılda kullanılan Türk dilinin türleri (Oğuz, Kıpçak, Uygur vd.) ve onları sınıflamaya

esas olan dil kuralları üzerinde durmuştur (bk, Sakipova 2007:113-115).

Fakat klâsik dilbiliminde bilimsel olarak kabul görmüş Türk dili tasnifi, XIX. yüzyıldan itibaren ele alınmıştır. Sınıflandırma denemelerinde Türk halklarının tarihî ve coğrafi durumları ile dil hususiyetleri dikkate alınarak, çeşitli prensiplere göre yapılmıştır. Sonuçta oldukça farklı görüşler ortaya çıkmıştır. Böylece Türk Dili Tasnifi: a) Coğrafi yönler göre; b) Coğrafi isimlere göre; c) Kavmî isimlere göre; d) Dil özelliklerine göre; e) Tabirlerin karışık kullanılmasına göre (Arat & Temir, 1992: 241-243) gibi farklı ölçütler temelinde sınıflandırılmıştır.

Başlangıcı Altay, Hun, Eski Türk ve Orta Türk devirlerine kadar dayanan Türk dilinin gelişme seyri neticesinde Kıpçak grubuna dayanan çağdaş Kazak Türkçesi'ne özgü nitelikler, onun genel Türk dili içindeki yerinin tayini konusunda farklı yorumların ortaya çıkmasına neden olmuştur. Bu yorumlar W. Radloff, İ.N. Berezin, Á. Vámbéry, G. Ramstedt, A.N. Samoyloviç, L. Ligeti, M. Räsänen, S.E. Malov, N.A. Baskakov, R.R. Arat, J. Benzing, K.H. Menges, T. Tekin vd. tarafından çeşitli dönemlerde, yukarıda belirtildiği gibi, coğrafi ve tarihî bilgiler ışığında, ses ve şekil bilgileri özellikleri açılarından yapılmıştır. Böylelikle, Kazak Türkçesi'nin Türk dilindeki yeriyle ilgili kısa bir özet çıkarırsak, bilim adamlarının yaklaşımlarına göre 'Kırgızca, Kazak-Kırgız, Kazak Kırgızcası' gibi çeşitli adlarla "Tatar, Kuzey veya Kıpçak", "Batı", "tav (Kıpçak, Kuzey-Batı)", "Kıpçak Dilleri", "Kuzeybatı", "Türk Şive grubunun Tav-grubu", "Kuzey-Batı, Kıpçak", "tavlı- ya da Kıpçak" gibi gruplarda yer aldığını görmekteyiz. (bk. Tekin,1990:141-168 vb Sakipova 2007:125-135).

2.2. KAZAK TÜRKÇESİNİN SES ÖZELLİKLERİ

1. sözbaşı /y/ foneminin /j/ye değişmesi: ET *yat-* > *jat-*, *yet-* > *jet-*, ET *yil* > *jil*, ET *yok* > *jok*, ET *yugur-* > *juwur-*, ET *yüz* > *jüz* vb.

2. /ʃ/ foneminin /s/ye değişmesi: ET *baş* > *bas*, AT *beş* > *bes*, ET *kuş* > *kus*, ET *kişi* > *kisi*, ET *yaş* > *jas*, ET *yaşıl* > *jasıl* "yeşil" vb.

3. /ç/ foneminin /ʃ/ye değişmesi: ET *āç* > *aş*, ET *iç*-> *iş*-, ET *kaç* > *kaş*, ET *uç*-> *uş*-, ET *üçün* > *üşün* vb.

4. Çok heceli ad soyundan sözcüklerde son ses /g/ nin düşmesi, eylem adlarında ise /w/ye değişmesi, , eylem adlarında ise /w/ye değişmesi: ET *sarığ*> *sarı*, ET *kelig* > *kelüw* "gelme" vb.

5. /ıg/ ve /iğ/ ses gruplarının /iy/ ve /iy/ değişmesi: ET. *sıg*-> *sry*-, ET *eg*-> *iy*, ET *teg*-> *tiy* (Tekin & Ölmez 2014: 120).

2.3. SES BİLGİSİ AÇISINDAN TÜRKİYE TÜRKÇESİ İLE KARŞILAŞTIRILMASI

Kazakça ile Türkiye Türkçesi Ana Türkçenin iki büyük kolu olan Kıpçak ve Oğuz grubuna mensup iki kardeş dildir. Kardeş dil olmalarına rağmen aralarında tipolojik farklılıklar vardır. Bu farklar kendi iç gelişmeleri yanında tarihte farklı bölgelerde gelişmelerini devam ettirmeleri, farklı dil ve kültürlerle ilişkiye girmeleri gibi nedenlerden kaynaklanır. Bu yüzden iki kardeş dilin, derlediğimiz metinleri anlamaya çalışırken gözönünde bulundurmamız gereken kendine özgü yönleri vardır. Ses bilgisi açısından iki Türk dili arasındaki farkları şöyle sıralayabiliriz:

1. Türkiye Türkçesindeki bütün /ş/ler Kazak Türkçesinde /s/ dir. Bu ses gelişmesinde Türkçe asli /ş/ sesini korurken Kazakçada /s/ye değiştirdiği görülmektedir:

| Kazakça | Türkçe | Kazakça | Türkçe |
|----------------|---------------|----------------|---------------|
| <i>bas</i> | <i>Baş</i> | <i>tas</i> | <i>taş</i> |
| <i>as</i> | <i>Aş</i> | <i>tös</i> | <i>döş</i> |
| <i>tüs</i> | <i>Tüş</i> | <i>besik</i> | <i>beşik</i> |
| <i>kisi</i> | <i>Kişi</i> | <i>jasa-</i> | <i>yaşa-</i> |
| <i>töse-</i> | <i>döşe-</i> | | |

2. Türkiye Türkçesindeki bütün /ç/ ler Kazak Türkçesinde /ş/ dir:

| Kazakça | Türkçe | Kazakça | Türkçe |
|----------------|---------------|----------------|---------------|
| <i>aş-</i> | <i>aç-</i> | <i>keş-</i> | <i>geç</i> |
| <i>iş-</i> | <i>iç-</i> | <i>üş</i> | <i>üç</i> |
| <i>aşık</i> | <i>Açık</i> | <i>üşin</i> | <i>için</i> |
| <i>kaş</i> | <i>Kaç</i> | <i>ağaş</i> | <i>ağaç</i> |

3. Türkçe asıllı kelimelerin başındaki bütün /g/ ler Kazakçada /k/ dir:

| Kazakça | Türkçe | Kazakça | Türkçe |
|----------------|---------------|----------------|---------------|
| <i>köz</i> | <i>göz</i> | <i>küres</i> | <i>güreş</i> |
| <i>kir-</i> | <i>gir-</i> | <i>kel-</i> | <i>gel-</i> |
| <i>kül-</i> | <i>gül-</i> | | |

4. Kelime başındaki bütün /y/ ler Kazakçada / j/ dir:

| Kazakça | Türkçe | Kazakça | Türkçe |
|--------------|--------------|---------------|---------------|
| <i>jil</i> | <i>yıl</i> | <i>jaz-</i> | <i>yaz-</i> |
| <i>jat-</i> | <i>yat-</i> | <i>jel</i> | <i>yel</i> |
| <i>jaqın</i> | <i>yakın</i> | <i>jigit</i> | <i>yiğit</i> |
| <i>jurt</i> | <i>yurt</i> | <i>jük</i> | <i>yük</i> |
| <i>jok</i> | <i>yok</i> | <i>joldas</i> | <i>yoldaş</i> |

5. Türkçe asıllı kelimelerin başındaki bütün /d/ler Kazakçada /t/dir:

| Kazakça | Türkçe | Kazakça | Türkçe |
|-------------|-------------|--------------|--------------|
| <i>til</i> | <i>dil</i> | <i>tis</i> | <i>diş</i> |
| <i>tal</i> | <i>dal</i> | <i>toy-</i> | <i>doy-</i> |
| <i>tört</i> | <i>dört</i> | <i>teñiz</i> | <i>deniz</i> |

6. Art damak ünlülü ve tek heceli kelimelerin sonunda bulunan /ğ/ lar Kazakçada /w/dir:

| Kazakça | Türkçe | Kazakça | Türkçe |
|------------|------------|-------------|-------------|
| <i>taw</i> | <i>Dağ</i> | <i>bav</i> | <i>bağ</i> |
| <i>tuw</i> | <i>Tuğ</i> | <i>tuv-</i> | <i>doğ-</i> |

7. Kazakçada sözbaşında /b-/ > /v-/ değişmesi olmaz. Bugünkü Türkiye Türkçesinde /var-/ , /ver-/ ve /var/ olarak söylenen kelimeler Kazakçada Eski Türkçede olduğu gibi /bar-/ , /ber-/ , /bar/ biçimindedir.

8. Arapça ve Farsçadan giren kelimelerdeki /f/ sesi çoğunlukla /p/, bazen de /b/ olur:

| Kazakça | Türkçe | Kazakça | Türkçe |
|----------------|----------------|--------------|---------------|
| <i>pikir</i> | <i>Fikir</i> | <i>paqır</i> | <i>fakir</i> |
| <i>payda</i> | <i>Fayda</i> | <i>pelek</i> | <i>felek</i> |
| <i>Batima</i> | <i>Fatma</i> | <i>bata</i> | <i>fatiha</i> |
| <i>beleket</i> | <i>Felaket</i> | <i>belan</i> | <i>felan</i> |

9. Arapça kelimelerdeki *ayın* sesi, kelime başında ve ortasında /ğ/ olur:

| Kazakça | Türkçe | Kazakça | Türkçe |
|----------------|---------------|--------------|-------------|
| <i>ğılım</i> | <i>İlim</i> | <i>ğalam</i> | <i>alem</i> |
| <i>tabiğat</i> | <i>Tabiat</i> | <i>sağat</i> | <i>saat</i> |

10. Arapça ve Farsçadan alınan kelimelerin başında ve iç ses durumundaki /h/ler, ya düşer ya da /q/ya döner:

| Kazakça | Türkçe |
|----------------|---------------|
|----------------|---------------|

| | |
|--------------|--------------|
| <i>ar</i> | <i>Her</i> |
| <i>azır</i> | <i>Hazır</i> |
| <i>raqat</i> | <i>Rahat</i> |

11. Son sesteki bazı /h/ler Kazakçada düşer:

| Kazakça | Türkçe |
|----------------|---------------|
|----------------|---------------|

| | |
|--------------|----------------|
| <i>alla</i> | <i>Allah</i> |
| <i>paşsa</i> | <i>Padişah</i> |

12. İki ünlü arasında kalan ince/-k- / sesleri /-g- / olur:

| Kazakça | Türkçe | Kazakça | Türkçe |
|----------------|---------------|----------------|---------------|
|----------------|---------------|----------------|---------------|

| | | | |
|---------------|---------------|---------------|-----------------|
| <i>egin</i> | <i>ekin</i> | <i>egemin</i> | <i>ekeceğim</i> |
| <i>keregi</i> | <i>gereği</i> | <i>üydegi</i> | <i>evdeki</i> |

13. İki ünlü arasında kalan /p/ler /b/ olur:

| Kazakça | Türkçe |
|----------------|---------------|
|----------------|---------------|

| | |
|-------------|-------------|
| <i>sabı</i> | <i>Sapı</i> |
|-------------|-------------|

| | |
|-------------|------------|
| <i>jibi</i> | <i>İpi</i> |
|-------------|------------|

| | |
|--------------|---------------|
| <i>tebüv</i> | <i>Tepmek</i> |
|--------------|---------------|

14. Hece sonunda bulunan /rk/, /lk/ gibi sesler arasında ünlü türer:

| Kazakça | Türkçe |
|----------------|---------------|
|----------------|---------------|

| | |
|--------------|-------------|
| <i>berik</i> | <i>Berk</i> |
|--------------|-------------|

| | |
|--------------|-------------|
| <i>Türık</i> | <i>Türk</i> |
|--------------|-------------|

| | |
|--------------|-------------|
| <i>qırıq</i> | <i>Kırk</i> |
|--------------|-------------|

15. İç sesteki bazı yumuşak /ğ/ler Kazakçada /y/dir:

| Kazakça | Türkçe |
|----------------|---------------|
|----------------|---------------|

| | |
|---------------|---------------|
| <i>bayla-</i> | <i>bağla-</i> |
|---------------|---------------|

| | |
|-------------|-------------|
| <i>jıy-</i> | <i>yığ-</i> |
|-------------|-------------|

| | |
|-------------|-------------|
| <i>sıy-</i> | <i>sığ-</i> |
|-------------|-------------|

iy- eđ-
 üyren- öğren-

16. Türkiye Türkçesinde iç sesteki /ğ/ların büyük kısmı Kazakçada /w/dir:

| Kazakça | Türkçe |
|----------------|---------------|
| <i>awır</i> | <i>Ağır</i> |
| <i>awız</i> | <i>Ağız</i> |
| <i>bwra</i> | <i>Buğra</i> |
| <i>swıq</i> | <i>Soğuk</i> |
| <i>bawır</i> | <i>Bağır</i> |
| <i>twura</i> | <i>Doğru</i> |

17. Türkiye Türkçesindeki bazı /b/ler, Kazakçada /m/dir:

| Kazakça | Türkçe |
|----------------|----------------|
| <i>moyın</i> | <i>Boyun</i> |
| <i>muñ</i> | <i>Sıkıntı</i> |
| <i>murın</i> | <i>Burun</i> |
| <i>men</i> | <i>Ben</i> |
| <i>miñ</i> | <i>Bin</i> |
| <i>min</i> | <i>Bin</i> |

18. İç seste bazı kelimelerde /p/ler, Kazakçada /b/dir:

| Kazakça | Türkçe |
|----------------|---------------|
| <i>kabaq</i> | <i>kapak</i> |
| <i>töbe</i> | <i>tepe</i> |
| <i>jibek</i> | <i>ipek</i> |

19. Kazak Türkçesinde dar ünlülü bazı kelimelerin önünde /j/ sesi türer:

| Kazakça | Türkçe |
|----------------|---------------|
| <i>jılık</i> | <i>ılık</i> |
| <i>jırak</i> | <i>ırak</i> |
| <i>jibek</i> | <i>ipek</i> |
| <i>jır</i> | <i>ır</i> |

2.4. KAZAKÇANIN AĞIZLARI

Her devletin resmî yazılarında kullandığı ve o devletin tüm halkı tarafından kabul edildiği bir standart yazı dili, halk dilindeki yerel dil özelliklerini bildiren ağızlar üzerine kurulmaktadır. Çok geniş bir coğrafyada konuşulan kazakçanın farklı yerel konuşma biçimlerinin olması beklenen bir durumdur. Kazak Dilbilimcilerin arasında: 1), Kazakçada ağızları var mıdır? 2), Var ise, hangileridir, özellikleri nelerdir? 3), Standart Kazak yazı ve edebî dili hangi ağza dayanmaktadır? Soruları geçmişten günümüze kadar sık sık tartışılan konulardan biridir.

Kazakçanın yerel varyantlarının ilk örneklerinin derlenmeye başladığı yılından itibaren Kazak dilbilimciler arasında önemli bir tartışma konusu Kazak Türkçesinde ağızların mevcut olup olmadığı meselesi olmuştur.

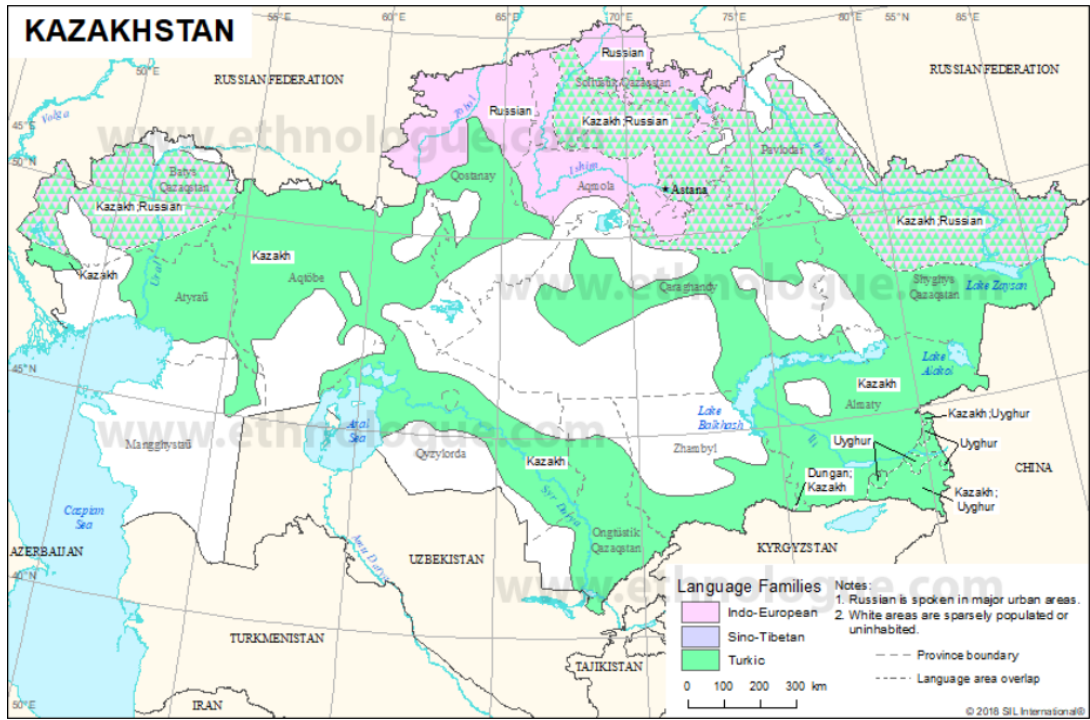
Bu meselenin üzerinde Kazak dilbilimcileri iki grup olarak çok tartışmışlardır, bir grubun (Amanjolov, Doskarayev, Sarıbayev) ağızların mevcut olduğunu, diğer bir grubun ise (Savranbayev, Sanjeyev, Musabayev, Balakayev) mevcut olmadığını savunmuşlardır. (bk. Sarıbayev, 1958:38-51, 81-93).

Prof. N. Savranbayev “Kazak dilinin bir bütün olması, onda hiçbir özellik yoktur anlamına gelmez. Halkın konuşma dilinde rastlanan farklı ses bilgisi, şekil bilgisi ve kelime türleri eski uruk ve tayfa dillerinden kalmıştır”. Böylece, diyalektolojik araştırmaların sonucunda Kazak Türkçesinde, ağız özelliklerinin Azerbaycan ve Özbek Türkçelerindeki gibi belirgin olmasa da, yine de mevcut olduğu herkes tarafından kabul edilmiştir (Savranbayev, Sarıbayev, 1958: 78-79).

Kazakça Türk dilinin büyük kollarından biridir. www.ethnologue.com/language/kaz adresinde Kazakça konuşurlarının toplam sayısı 12,813,860 olarak verilmektedir. Ancak bu sayının eksik olduğu, gerçek rakamın daha fazla olduğu açıktır. Toplam nüfusu 18 milyonu aşan Kazakistan'da halkın yaklaşık yüzde altmışı Kazaktır. Kazakistan'da Kazakçayı anadili olarak konuşanların sayısı 10 milyondan fazladır. Bugün Özbekistan,

Türkmenistan, Kırgızistan, Rusya Federasyonu, Moğolistan, Afganistan, Çin ve Türkiye'de yaşayan Kazaklar da sayılırsa Kazakçanın 13 milyondan fazla kişi tarafından konuşulduğu söylenebilir. Farklı Kıpçak boylarının karışımından oluşan Karakalpakların dili de dilbilimsel anlamda Kazakçanın bir ağız sayılabilecek durumdadır.

2.725.000 km² nüfusu ile Kazakistan topraklarının çok geniş olması, bu geniş bölgede konuşulan dilde farklı ağızların ortaya çıkması için yeterlidir. Ayrıca farklı ülkelerde, farklı dillerin etkisi altında varlığını sürdürmeye çalışması da Kazakça'da değişik diyalektlerin ortaya çıkmasına zemin hazırlayacağı da açıktır.



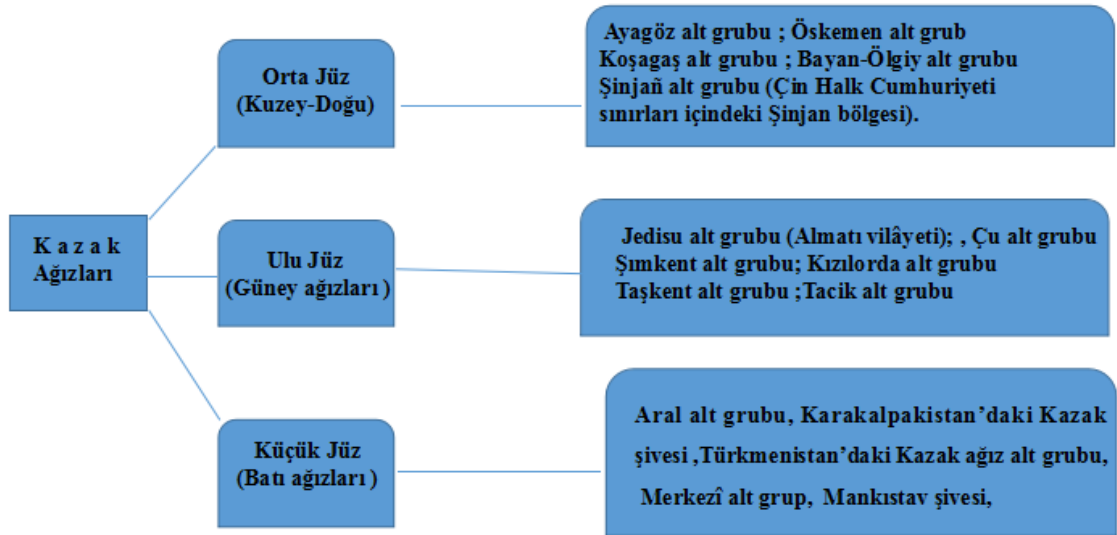
Kaynak <https://www.ethnologue.com/map/KZ>

şekil 3: Kazaksitan Haritası

Kazak ağızlarının dağılımı konusunda farklı sınıflandırmalar fikir birliğini sağlayamamışlar. S. Amanjolov, J. Doskarayev, Savranbayev gibi önemli dilbilimciler kendi sınıflamalarını ortaya koymuşlar. Bunların içinde kapsamlı olan,

çoğunluk tarafından kabul edilen sınıflandırma S. Amanjolov tarafından yapılmıştır. bildirmiştir (Amanjolov,1948:18-28).

Amanjolov Batı, Güney ve Kuzey-Doğu olarak adlandırdığı ağızlar grubunda ayırıcı belirtiler olarak ses bilgisi, şekil bilgisi ve kelime türleri özelliklerini esas almıştır. Ayrıca, bu üç ağız grubunun Kazak tarihindeki *Ulu Jüz* (Güney ağızları), *Orta Jüz* (Kuzey-Doğu) ve *Küçük Jüz* (Batı ağızları) sınırlarıyla aynı olduğunu bildirmiştir (Amanjolov, S.1948:39-47).



Tablo 2: Kazakça Ağız Sınıflandırma Tablosu

Ayrıca, bu sınıflandırma çok eski bir sınıflandırma olduğunu söylemek gerekiyor. Bu sınıflandırmadan sonra Kazak ağız çalışmaları alanında yapılan çalışmalar yok diyecek kadar azdır. Onun için Kazakça ağız araştırmaları alanında yeni çalışmalar yapılması gerektiği de söz konusudur. Sonuç olarak, bu tartışma konularının esas çözümü, halk içindeki yerel dil özelliklerinin her açıdan daha derin bir şekilde derlenmesi gerektiğini göstermektedir. (Aralbayev & Bekturov, 1963:272-279).

2.4.1. Sincan Kazakları

Kazak ulusu, Kazakistan Cumhuriyeti'ni temel alarak, dünyanın yaklaşık kırk ülkesine yayılmıştır. Bunlardan bir milyondan fazlası, Çin Halk Cumhuriyeti'nin Sincan Eyaletinde yaşamaktadır. Kazaklar, 2010 yılının devlet nüfus sayısına göre, 1 462 000 kişi olarak Çin Halk Cumhuriyeti'nin 17. az nüfuslu ulus olarak kayıtlıdır. (<http://memo.cnair.com/html/201309/678.htm>). Çin Kazakları, aslında, daha çok Sincan Eyaletinin İli Otonom bölgesinde, Sancı, Buratala, Urumçi bölgelerinde, Gancu Eyaletinin Aksay Kazak Otonom bölgesinde, Çinhay'ın Mahay Kazak köyünde ve Pekin şehrinde oturmaktadırlar. Köyde ve bozkırlarda yaşayan Kazakların çoğu hayvancılık ve tarım ile uğraşırlar, büyük şehirlerde ise devlet memurları, bilim adamları ve ticaret ile uğraşanlar da az değildir.

Çin Halk Cumhuriyeti'nin devlet dili Çince'dir; bununla birlikte Uygur, Kazak, Moğol, Tibet, Kore gibi sayısı az olan beş ulusun ana dilleri yaşadıkları bölgelerde devlet dilinden sonra ikinci dil olarak kullanılmaktadır. Örneğin, Çin'deki Kazak ulusunun oturduğu bölgelerde Kazak Türkçesinde eğitim veren okullar, gazeteler, dergiler, radio ve televizyon programları mevcuttur. Ayrıca, devlet iş yerlerindeki yazışmalar devlet dili ile birlikte Kazak Türkçesinde de yürütülmektedir. Bununla birlikte Merkezi Milletler Üniversitesi, Kuzey-Batı Milletler Üniversitesi, Şanghay Yabancı Diller Üniversitesi, Sincan Üniversitesi, İli Pedagoji Üniversitesi ve benzeri yüksek öğretim kurumlarında Kazak Türkçesi bölümü vardır; bunun içinde Merkezi Milletler Üniversitesi, Sincan Üniversitesi, İli Pedagoji Üniversitelerinde Kazak Türkçesi bölümünde yüksek lisans ve doktora programları vardır.

2.4.2. Dil Durumu

Sincan Kazaklarının dili, Kazakçanın doğu bölgesinin özelliklerini korumuştur. Ta yüz yıldan önce bir bütün olan ülke ortasından sınır çizgisi ile bölünse de, dil,

kültür, gelenek-görenek açısından Kazak ulusun eski kültürünü günümüze kadar daha iyi saklayan işte Sincan Kazaklarıdır. Bunun baş sebebi de, Sincan Kazaklarının hala göçebe hayatını sürdürmesidir. Kazaklar bozkırı insanlarıdır. Onların kültürü, dil hazinesi, yaşam tarzları bozkır, hayvancılık ile bağlıdır. Dil uzmanları, eski kültürü saklayan Sincan Kazaklarının eski Kazak Türkçesinin koruma seviyesi Kazakistan Cumhuriyeti'ndeki Kazaklar ile karşılaştırdıklarında daha iyi olduğu sonucuna varmışlardır(木拉提, 2002:3)

Kazak dil uzmanları, Kazak ulusunda dialektlerin olup olmadığı sorusu üzerine çok fazla tartıştılar. Bunların bir bölümü Kazakçada dialekt var olduğunu kabul etse, diğer bölümü olmadığını, sadece az sayıda bulunan bölgesel özelliklerinin olduğunu kabul ederler. Aslında, Kazak edebi dilinin belirledikten sonra çok fazla değişiklikler olmamıştır. Fakat son zamanlarda Kazakistan ile Sincan Kazakları arasında dil farklılıkları açıkça bilinmeye başladı. Bunun sebebi de, zamanın gelişmesi ve eşyaların ve makinelerin günlük hayatımıza çoktan girmesidir.

Son yıllarda bu durum daha da arttı. Kazakistan Kazakları, yeni adlandırmaları Rusça veya İngilizceden kopyalarak kullanırken, Sincan Kazakları Çince'den doğrudan alıp kullanırlar. Dil uzmanları, yeni adlandırmalar için alternatif olarak terimleri ortaya çıkarırsa de, halk çoğu zaman Çince terimini kullanır. Bununla birlikte, son zamanlarda Sincan Kazakları göçebe hayatından yerleşik hayatına geçtiler. Yerleşik hayata alıştıklarından sonra onlar kendi hayatlarında çok fazla yeni adlandırmaları ve terimleri kullanmaya mecbur oldular. Böylece iki ülkedeki Kazaklarının günlük kullanılan dil zaman geçtikçe farklılaşmaya başladı.

4.3. Dil Özellikleri

| Karşılaştırmalı alfabe | | | | | | |
|------------------------|---------------------------------------------------------------------|-----|--|----|----------------------|-----|
| KT | TT | SKT | | KT | TT | SKT |
| Aa | Aa | ا | | Пп | Pp | په |
| Əə | Ää | ء | | Pp | Rr | ر |
| Бб | Bb | ب | | Cc | Ss | س |
| Вв | Vv | و | | Tm | Tt | ت |
| Гг | G(e)g | گ | | Уу | UW uw, ÜW üw, Ww | ؤ |
| Ff | Ğ(a)ğ | ع | | Үү | Uu | ؤ |
| Дд | Dd | د | | Үү | Üü | ؤ |
| Ee | Ee (Ünsüzden sonra), Ye ye (Kelime başı ve içinde ünlüden sonra) | ه | | Фф | Ff | ف |
| Ёё | Yo yo | | | Xx | Xx | ح |
| Жж | J/C j/c | ج | | Һһ | Hh | ح |
| Зз | Zz | ز | | Цц | TS ts | |
| Ии | İY iy, İY iy, İi | ي | | Чч | Çç | چ |
| Йй | Yy | | | Шш | Şş | ش |
| Кк | Kk | ك | | Щщ | ŞÇ şç | |
| Ққ | Qq | ق | | Ъъ | ' | ء |
| Лл | Ll | ل | | Ыы | ıı | ى |
| Мм | Mm | م | | İi | İi | ءى |
| Нн | Nn | ن | | Ьь | İnceltme işareti | |
| Ңң | Ññ | ڭ | | Ээ | Ee Rusçakelime başı | |
| Оо | Oo | و | | Юю | YUW yuw; YÜW yüw; YU | |

| | | | | | | |
|----|----|----|--|----|-------|--|
| | | | | | yu | |
| Өө | Öö | وۋ | | Яя | YA ya | |

(bk, Biray, N. vd,2015:11-12)

Tablo 3: Karşılaştırmalı Alfabe

Kazak ağızlarının dağılımına göre doğu ağızları grubunda yer alan SinCan Kazaklarının dili Kazakistan Kazakçasından pek fark yoktur. Sadece çok az kelimedede cümle içinde seslerde değişiklik ortaya çıkabilir(库尔买提, 1996:3).
Örneğin;

1. bazı kelimelerde /a/=/ä/ denklığı;

| S.K | K.K | T. T |
|--------------------|--------------------|-------------------|
| <i>äjin</i> | <i>ajim</i> | <i>kırışiklık</i> |
| <i>äldeqaşan</i> | <i>aldaqaşan</i> | <i>çoktan</i> |
| <i>armen qaray</i> | <i>ärmen qaray</i> | <i>devamlı</i> |
| <i>Jäybiraqat</i> | <i>jaybaraqat</i> | <i>rahat</i> |

2. Yabancı kelimelerdeki /a/=/o/ ses denklığı;

| S.K | K.K | RUSÇA | T.T |
|--------------------|---------------------|--------------------|-----------------------|
| <i>astronomiya</i> | <i>astronomiyya</i> | <i>астроно'мия</i> | <i>astronomi</i> |
| <i>ekonomiyka</i> | <i>ekonomiyaka</i> | <i>эконо'мика</i> | <i>Ekonomi bilimi</i> |

| | | | |
|---------------------|---------------------|--------------------|------------------|
| <i>fiylosofiya</i> | <i>fiylasofiya</i> | <i>филосо'фия</i> | <i>felsefe</i> |
| <i>fonetiyka</i> | <i>fanetiyka</i> | <i>фоне'тика</i> | <i>fonetik</i> |
| <i>geogirafiya</i> | <i>geagirafiya</i> | <i>геогра'фия</i> | <i>coğrafiya</i> |
| <i>pisixalogiya</i> | <i>pīsīyخologia</i> | <i>психоло'гия</i> | <i>fsikoloji</i> |

Bununla beraber /a/=o/ ses denklığı şöyle de kullanılır, orta düzeyde anlamını verecek olan *ortaqał* kelimesi Kazakistan kazaklarında *ortaqol* çekilinde kullanılmaktadırlar. (王远新 2009:47-48).

3. /i/=o/=u/ ünlülerinin denklığı;

S.K /*şibar*/= K.K. /*şubar*/ “rengarenk”

4. /t/=d/ ses değişmesi

S.K.: /*ekinti*/=K.K. /*ekindi*/; “ikindi”

S.K. /*tiyirmen*/= K.K. /*diyirmen*/ “diyorum”

5. /ŋ/=n/ ses denklığı;

| S.K | K.K | T.T |
|-----------------|-----------------|--------------------|
| <i>jaŋayī</i> | <i>janayī</i> | <i>öncekil</i> |
| <i>jaŋjal</i> | <i>janjal</i> | <i>tartışmak</i> |
| <i>qaljīŋ</i> | <i>qaljīn</i> | <i>şaka</i> |
| <i>iŋyaysiz</i> | <i>inyaysiz</i> | <i>uygun değil</i> |
| <i>ķalaysīŋ</i> | <i>ķalaysīn</i> | <i>nasılsın</i> |

6. Ünlü /o/, /u/, /ö/, /ü/ ses denklikleri;

| S.K | K.K | T.T |
|-------------------|-----------------------------------------|----------------------|
| <i>apir-topir</i> | <i>Apir-topir,</i> <i>apir-tupir</i> | <i>düzensiz</i> |
| <i>morja</i> | <i>murja</i> | <i>baça</i> |
| <i>iz-toz</i> | <i>iz-tüz</i> | <i>toz</i> |
| <i>iz-tozsiz</i> | <i>iz-tüzsiz (iz-tozsiz)</i> | <i>İz bırakmadan</i> |
| <i>rol</i> | <i>röl</i> | <i>etki</i> |

Kazakistan ve Sincan kazakları yazı dilinde ünsüzleri gösteren harfleri kullanmada farklı davranır. Bu durum ses özelliklerini biri konuşmada aynı, yazı dilde farklı farklı olması öteki ise yazı dilinde aynı ama ama konuşmada farklı telafuz edilen seslerin olmasından kaynaklanır. Örneğin:

7. /t/=/d/ ses denkliği, sadece Kazakçada değil, Türkiye Türkçesinde de görülen bir durumdur. Kazakistan Kazakları daha çok/d/ kullanırken Sincan Kazakçasında /t/ tercih edilir. S.K. /*ekinti*/= K.K. /*ekindi*/ “ikindi”

8. /q/=/ğ/ ses denkliği; S.K. /*ayğay*/ = K.K. /*ayqay*/ “bağırmaq”

9. /ş/=/ç/ ses denkliği; S.K. /*Çäy*/ = K.K. /*Şäy*/ “çay”; S.K. /*çapan*/= K.K. *Şapan* “ceket”; S.K. /*çağın*/ = K.K. /*şağın*/ “küçük”. (KTAS 2005:53,62,64,71).

III. BÖLÜM

3.1. ALTAY KÖYÜ KAZAKÇASI

Altay Köyünün Kazakçası, kaynak dilleri olan Sincan Kazakçasından kopmuştur, aradaki mesafenin uzaklığı, ulaşım ve iletişim imkanlarındaki güçlükler nedeniyle kaynak dille birlikte gelişeceği veya kaynak dilden besleneceği bağa ve araçlara sahip değildir. Kaynak dilden çok uzak bir mesafede, Türkiye’de Kazakça bir dil adacığı olarak varlığını sürdürmektedir.

Dilin toplumda farklı işlevleri vardır, toplum hayatında belli işlevleri karşıladığı sürece dil kullanılmaya devam eder (dil ve işlevleri hakkında bk. Demir 2010). Kazakça, Altay Köyünde yaşayan Kazaklar arasında topluluk dili olarak işlev görmektedir, ancak herkes tarafından aktif olarak konuşulmamaktadır. Köyde sadece Kazakların yaşaması, Kazakçanın genç nesillere aktarılması için iyi bir ortam sunmaktadır. Ancak eğitim ve iş hayatı gibi alanlarda veya köy dışında Kazakça kullanma imkanı yoktur. Köyde Türkiye Türkçesiyle eğitim verilen bir ilkokul açılmış ve sonra kapanmıştır. Eğitimlerini Türkçe alan genç neslin Türkiye Türkçesindeki yetkinlikleri Kazakçalarından daha ileridir. Bu nedenle dilin varlığını devam ettirebileceği ekolojik ortamın bulunmadığı söylenebilir. Sadece aile ve yakın çevredeki ihtiyaçları karşılayabilmesi, varlığını sürdürebilmesi için son derece olumsuz şartlar sunmaktadır.

Köyde yaşayanlarla yapılan görüşmeler yaşlı neslin Kazakçayı çok iyi bildiğini gösteriyor. Genç nesle gelince, anadil anlayan ama konuşamayanların da anlamayan ve konuşamayanların da olduğu görülmektedir. Türkçe etkisi büyüklerde de görülür. Genç kuşağa doğru inildikçe, doğrudan dil değiştirmeyele sonuçlanan bir süreç söz konusudur. Bu süreç, genç nesilde dil

kaybıyla sonlanmaktadır.

Günümüzde büyük dillerin baskısı altında konuşur sayısı az, yazısı olmayan diller ciddi anlamda yok olma tehlikesiyle karşı karşıyadır. Bu yok oluşun önüne geçme çabaları vardır. Bu çabalarda, belgelenmemiş dillerle üretilen ancak insanlığın ortak mirası olan bilgileri ve ilgili dilleri konuşanların kültürlerini belgelemek, büyük dillerin araştırmaları için de vazgeçilmez durumdaki verileri kaydetmek gibi gerekçeler ileri sürülmektedir. Yokolma tehlikesi altındaki dillerle ilgili çalışmalarda, sürdürülebilir dillerden ölü dillere uzanan ara basamakları gösteren skalalar oluşturulmuştur (bk. Brenzinger vd. 2003, Crystal 2007: 33 vd, Nettle ve Romaine 2001.20 vd.). Dillerin tehlikede olup olmadığını tespit için bazı ölçütler belirlenmiştir. Örnek olarak UNESCO tarafından hazırlanan bir çalışmaya göre dillerin yok olma derecelerini belirlemede altı ölçüt kullanılmaktadır (Brenzinger vd. 2003):

1) Kuşaklararası aktarım: Köyde sadece Kazakların yaşaması Kazakçanın genç nesillere aktarılması için iyi bir ortam sunmaktadır. Ancak nesiller arası aktarmada yine de sorunlar vardır. Yaşlı neslin Kazakçayı çok iyi bilir. Genç nesle gelince, anadil anlayan ama konuşamayanlar vardır. Herkes tarafından aktif olarak konuşulmaz.

2) Dili konuşanların sayısı: Kazakça konuşanların sayısı genel olarak dilin tehlikede olmayacağını söyleyecek kadar geniştir. Ancak Altay Kazakçası söz konusu olunca aynı durum geçerli değildir. Özellikle çevresinde konuşulan dilin kardeş dil olması Kazakçadan Türkçeye geçişi kolaylaştırmaktadır.

3) Dili konuşanların genel nüfusa oranı: Kazakça Altay Köyünde, köy içinde Kazaklar arasında kullanılan bir iletişim aracıdır. Konuşanların hem nüfusu çok azdır, hem de genel nüfus içindeki oranları.

4) Dilin kullanıldığı alanlardaki eğilimler: Altay Kazakçasının sadece aile ve yakın çevredeki ihtiyaçları karşılayabilmektedir. Köy dışında dilin varlığını devam

ettirebileceği ekolojik ortam bulunmaz.

5) Dilin yeni ihtiyaçları karşılama durumu

6) Eğitim ve yazım araç gereçlerinin durumu: Eğitim ve iş hayatı başta olmak üzere köy dışında Kazakça kullanma imkanı yoktur.

Burada yer alan ölçütlerin hiçbiri, bir dilin yok olup olmayacağını tek başına göstermez. Bir ölçüte göre iyi durumda olan bir dil başka bir ölçütte acil dikkat edilmesi gereken bir durumda olabilir. Konuşur sayısı ve dilin toplumdaki işlevleri açısından güvende sayılan dillerin de küreselleşmenin sonucu olarak yok olma tehlikesi altına girebildiği görülmektedir. Çuvaşça bu tür dillere iyi bir örnek oluşturmaktadır. 2002 yılında 1.637.094 kişi olan Çuvaş nüfusu, 2010 sayımında 1.435.872'e düşmüş, aynı dönemde Çuvaşça anadili konuşurlarının sayısı ise 1.253.098'den 1.042.9890 gerilemiştir. Bu gelişme, tehlike altında görünmeyen bir dilin, çok kısa sürede nasıl tehlike altındaki diller arasına girebileceğini göstermektedir (Demir 2017). Bu nedenle Çuvaşça UNESCO tarafından tehlikedeki diller arasında sayılmakta ve canlılığı için vulnerable "zayıf" terimi kullanılmaktadır. (<http://www.unesco.org/languagesatlas/index.php?hl=en&Page=atlasmap&cc2=ru>, erişim: 24.03.2017).

Dilin toplumda farklı işlevleri vardır, dil toplum hayatında işlevlerini devam ettirdiği sürece kullanılmaya devam eder (bk. dil ve işlevleri hakkında bk. Demir 2010). Ancak Altay Kazakçasında doğrudan dil değiştirmeye sonuçlanacak bir süreç görülmektedir. Bu süreç, genç nesilde dil kaybıyla sonlanmaktadır.

Yukarıda anlatıldığı gibi nüfusu hem genel olarak hem de toplam nüfus içindeki oran açısından gittikçe azalan Altay Köyü'nde konuşulan Kazakça hangi skala, hangi ölçüt kullanılırsa kullanılsın, yok olma tehlikesi altındadır. Yaşlı nesil dillerini konuşurken sonraki nesillerde Türkiye Türkçesinin artan oranda baskın hale geldiği görülür. İlk gelen nesil geldikleri bölgenin dilini rahatça

konuşabilirken, sonraki nesillerde Türkçe etkisi artmıştır. Gençlerde ise dillerini anlayanların sayısı azalmış, aktif olarak konuşanlar neredeyse kalmamıştır. Altay Köyü'nde Kazakça, sadece bir aile ve topluluk dili olarak kullanılmaktadır. Eğitim dili veya dilin karşılması gereken diğer alanlardaki ihtiyaçları karşılamadan uzaktır. Eğitim dili olarak hep Türkiye Türkçesi kullanılmış, Kazakça ders araç gereci üretilmemiştir. Kazakçaya karşı resmi olarak olumsuz bir tutum yoktur, ancak dilin korunmasının desteklendiği de söylenemez. Köy sakinlerinin kendi dillerine kültürlerine karşı da olumsuz bir tavırları söz konusu değildir. Ancak bütün bunlar dilin yok olma sürecini engelleyememektedir.

Mevcut durumunu sürdürmesinin önündeki en büyük tehlikelerden biri yaşlıların sayısının azalması ve genç kuşağın ana dile önem vermemesidir. Bundan dolayı meydana gelebilecek değişiklikler topluluğun dil ve kültürünü korumasını ve sonraki kuşaklara aktarmasını imkansız hale getirebilir. Köydeki derlemler sırasında Kazakların çoğunlukla kendi arasında Türkçe konuştuğuna ve az sayıdaki yaşlının Kazakça konuştuğuna şahit olduk. Genç nesil Kazakça konuşmayı unutmuş durumdadır.

3.2. KAYNAK DİLLE BAĞI

Kaynak dilin konuşulduğu büyük gruptan koparak, kardeş olsun olmasın, başka bir dilin konuşulduğu bir çevreye giden gruplarının dillerinin araştırılması; kaynak dil, genel dilcilik, dil tarihi, dilde çeşitlenme ve değişme, ağız araştırmaları gibi alanlar açısından çok önemli veriler sunar. Bu tür kopuşlar, ilkesel olarak yeni dillerin nasıl ortaya çıktığını gösteren önemli izler taşır. Bir ana kütleden kopan bir varyant; kendine özgü, kaynak dilden bağımsız, yeni bir çevrede varlığını ve gelişmesini sürdüreceği için zaman içinde kaynak dilde görülmeyen özellikler geliştirebilir veya kaynak dildeki değişmelerin uzağında kaldığı için onda kaybolmuş özellikleri koruyabilir. İletişim ve ulaşım imkanlarının gelişmediği eski

dönemlerde kaynak dil ile kaynak dilden kopan kol arasındaki temas pratik olarak bitmiş sayılır. Günümüzde ulaşım ve iletişimdeki gelişmeler nedeniyle kaynak dille ilişkiyi korumak, Avrupa'da gelişen Türkçe varyantlarda da görüldüğü üzere kısmen mümkündür. İlişkinin sürmesi bile yeni varyantların ortaya çıkmasını, yeni çevresindeki dillerden etkilenme, eski çevresinden uzaklaşmış olma nedeniyle engelleyemez. Aradan belli bir zaman geçince değişme kendini çok açık biçimde hissettirir.

3.3. DİL İLİŞKİLERİ VE ALTAY KAZAKÇASI

Farklı dilleri konuşan insanların bir arada yaşaması durumunda ortaya çıkan dil ilişkilerinin sonuçları, Türkolojide de oldukça iyi bilinmektedir. Türk dil ve lehçelerinin kardeş olmayan dillerle ilişkileri sonucu ortaya çıkan gelişmeler konusu dil incelemelerinde oldukça sevilen ve verimli sonuçları olan bir araştırma alanıdır (örnek olarak bk. Johanson 2007, Demir & Johanson 2006). Öyle ki bu alanda Türkçe verilerin yardımıyla geliştirilmiş olan kopyalama modeli başka dillerdeki benzer durumları açıklamak için de kullanılır durumdadır. Kardeş diller arasındaki ilişkilerin sonuçları hakkındaki çalışmalar ise başlangıç aşamasındadır, ancak bunların da çok ilgi çekici sonuçlar ortaya koyacağı, Türkiye Türkolojisinin daha fazla ilgi gösterdiği tarihi dönemleri de daha iyi anlamamıza katkı sağlayacağı tahmin edilebilir.

Dillerin tehlikede olduğunun nasıl anlaşılacağına dair farklı ölçütler kullanılmaktadır. Bu ölçütler arasında, dilin genç kuşaklara aktarılması, konuşur sayısı, konuşanların toplam nüfusa oranları, kullanım alanları, yeni ihtiyaçları karşılama durumu, dil öğrenimi ortamı ve materyallerinin olup olmaması, dil politikası, konuşurların tutumu vb.

Nesiller arası dil aktarımı açısından durumuna bakacak olursak, Altay Köyü Kazakçasının güvende olmadığı görülür. Bu basamakta "Belli bir dil

topluluğunda çocukların veya ailelerin çoğu kendi dillerini birinci dil olarak kullanmazlar, Orta yaş ve gençlerde ise Kazakça'yı bilenler vardır. Ancak genç nüfusun tamamı ailede Kazakçayı aktif olarak kullanacak derecede bilmemektedir. Bu durumda Kazakçayı kesinlikle tehlikede olan diller basamağına taşımamız mümkündür.

Dilin kullanıldığı alanlardaki eğilimler açısından bakarsak Kazakça'nın kullanıldığı alanlarda bir daralma olduğunu görüyoruz. Bu durumda Kazakça baskın olmayan dil olarak, alan kaybetmekte, ailelerin günlük iletişimde yerini baskın dil Türkçe'ye bırakmaktadır. Böylece çocuklar kendi dillerinin yarı konuşuru olmaktadır. Yetişkinler hem Kazakça hem de Türkçe'yi bilirken Kazakça'nın asıl kullanıldığı alan olan ailede de, genç nüfusta yerini Türkçe'ye bırakmaktadır.

Mevcut durumunu sürdürmesinin önündeki en büyük tehlikelerden biri yaşlıların sayısının azalması ve genç kuşağın ana dile önem vermemesidir. Bundan dolayı meydana gelebilecek değişiklikler topluluğun dil ve kültürünü koruması ve sonraki kuşaklara aktarmasını imkansız hale getirebilir. Köyde yaşadığımız sürede Kazakların çoğunlukta kendi arasında Türkçe konuştuğuna ve az sayıda yaşlının Kazakça konuştuğuna şahit olduk. Genç nesil Kazakça konuşmayı unutmuş durumdadır.

3.1. Fonetik Kopyalar

Türkçe ile yaşanan dil ilişkisi neticesinde Altay köyü Kazakçasında bazı fonetik temelli değişimler görülmektedir. Akkraba dil olan Türkiye Türkçesi ile Kazakça arasındaki tipolojik farklılıklardan kaynaklanan bazı özellikler Altay köy Kazakçasın'da etkilemiştir.

1. /s-/</ş-/ değişimi;

Kazakçadaki sedasız ve sızıcı ünsüzü /s-/ sesi Türkçenin etkisiyle Altay köy Kazakçasında /ş-/ sesine değişmiş. Örneğin:

KT /başşı/ “başkan” < AKK /başşı/,

KT /basta/ “başlamak-” < AKK /başla/;

2. /ç-/ > /ş-/ değişimi

Kazakçadaki sedasız, sızıcı unsuz /ş-/ sesi Türkçenin etkisiyle Altay köy Kazakçasında /ç-/ sesine değişmiştir. Örneğin: KT /üş/ “üç” < AKK /üç/,

KT /ağaş/ “ağaç” < AKK /ağaç/;

3. /g-/ > /k-/ değişimi

Kazakçadaki sedasız ve patlayıcı olan /k-/ sesi Türkçenin etkisiyle Altay köy Kazakçasında /g-/ sesine değişmiştir.

Örneğin: KT /kel/ “gel” < AKK gel, KT /ket/ “git” < AKK /get/;

4. /j-/ sesinin korunması

Kazakçanı diğer Türk dillerinden ayıran bir özellik kelime başı /j-/ sesidir. Altay köyü kazakçası ne kadar Türkiye Türkçenin etkisinde kalsabile kelime başı /j-/ sesini korumuşlardır.

Örneğin: KT /jaqın/ “yakın” = AKK /jaqın/, KT /jaman/ “kötü” = AKK /jaman/;

KT /jüruw/ “yürmek” = AKK /jüruw/;

5. /f/ > /p/ değişmesi

Kazakçada Arapça ve Farsçadan giren kelimelerdeki /f/ sesi çoğunlukla /p-/,

bazen de /b-/ olur, Altay Köy Kazakçasını bu özelliği keybetmiş durumda, yani Türkçenin etkisiyle /p/ sesi /f/ sesine değişmiştir. Örneğin:

KT /*pikir*/ “fikir” < AKK /*fikir*/;

KT /*payda*/ “fayda” < AKK /*fayda*/;

KT /*pahır*/ “fakir” < AKK /*fakir*/;

3.3.2. Morfolojik Kopyaları

3.3.2.1. Zamirlerde kopyalama

Altay Köyü Kazakçası söz yapımında şahıs zamirlerinin çoğu Türkçeden kopyalanmıştır.

- teklik şahıs zamiri /*ben*/;

KT /*men*/ = AKK /*ben*/ olarak değişmiştir. Örneğin:

Men sizge aytıp bereyin. KT

Ben sizge aytıp bereyin. AKK

‘Ben size söyleyim’ TT

- teklik şahıs zamiri /*o*/

KT /*ol*/ = AKK /*o*/ olarak değişmiştir. Örneğin:

Ol bizdin auwıldıñ äkimi. KT

O bizim köydiñ muhtarı. AKK

‘O bizim köyin muhtarı’. TT

- çokluk şahıs zamiri /*onlar*/

KT /olar/ = AKK /onlar/ olarak değişmiştir. Örneğin:

Olardın bări jumıs istep ketti. KT

Onlar bări çalışıp ketti. AKK

'Onlar hepsi çalışmaya gittiler'. TT

Bu etki Altay Köy Kazakçasında şahıs zamirinin çekiminde de görülür. Şahıs zamirleri çekim eki aldıklarında Türkiye Türkçesinden kopyalanmış biçimler kullanılır.

➤ İşaret zamirleri

Kazak Türkçesinde işaret zamirleri /ol/ , /bul/, /sol/ şeklindeyken Altay Köy Kazakçasında Türkçenin etkisinde /o/, /bu/, /şu/ şeklinde kullanılmaktadır. Örneğin:

KT /sol adam/ = AKK /o adam/, KT /bul kitap/ = AKK /şu kitap/, KT /sol jer/ = AKK /bu jer/;

➤ Belirsizlik zamiri

AKK söz yapısında Türkçe belirsizlik zamirleri sık sık kullanılmaktadır. Örneğin:

Olardın bări jumıs istep ketti. KT

Onlar hepsi çalışıp ketti. AKK

'Onlar hepsi çalışmaya gittiler'. TT

Auwılda eşkim qalmadı. KT

Köyde kimse qalmadı. AKK

'Köyde kimse kalmadı'. TT

3.3.2.2. Sıfatlarda kopyalama

➤ Sayı sıfatları

Altay köy Kazakçasında sıfatlar Türkçeden son derece etkilenmiştir. insanlar günlük hayatında sayı sıfatlarını türkçe kullanıyorlar.

Örneğin:

| KT | TT | AKK |
|----------------|----------------|----------------|
| <i>bir</i> | <i>Bir</i> | <i>Bir</i> |
| <i>eki</i> | <i>iki</i> | <i>iki</i> |
| <i>tört</i> | <i>dört</i> | <i>dört</i> |
| <i>altınşı</i> | <i>altıncı</i> | <i>aldıncı</i> |
| <i>bestey</i> | <i>beşer</i> | <i>beşer</i> |

➤ Soru sıfatları

/ne kadar?/, /kaç/

Kazakçada nesnelere yer, sayı, zaman belirtme şekillerini soran */qanşa/* sıfat sorusu Altay Köy Kazakçasında Türkçenin etkisiyle daha aktif */ne kadar?/, /kaç?/* sıfat sorusu kullanılmaktadır.

Qanşa aylıq alasız? KT

Ne kadar maaş alasız? AKK

'Aylık ne kadar maaş alıyorsunuz?' TT

Üyinizde qanşa adam bar? KT

Üyinizde kaç kişi bar? AKK

'Evinizde kaç kişi var?' TT

➤ Belirsizlik sıfatlarında kopyalama

Altay köy Kazakçasında belirsizlik sıfatları Standart Kazakçadan daha çok Türkçe sıfatlar kullanılmaktadırlar. Örneğin:

Ol kisi bir qanşa kün burun auwılda edi. KT

O kisi birkaç kün burun köyde edi. AKK;

'O birkaç kün önde köydeydi.' TT.

3.3.2.3. Zarflarda Kopyalama

➤ Pekiştirme zarfı

Dilin eğer öğelerinde görüldüğü gibi Türkçe Altay Köy kazakçasını zarfları da etkilemişler. Örneğin, Altay köyü Kazakçasında standart Kazakçadaki /aqırın-aqırın/ yerine türkçedeki /yavaş yavaş/ zarfını kullanmaktadırlar.

Qazaqşanı aqırın-qırın umutıp baramız. KT

Kazakçanı yavaş yavaş umutıp baramız. AKK

'Kazakçayı yavaş yavaş unutuyoruz.' TT.

3.3.2.4. Edatlarda kopyalama

- Sıralama edatları / ile/, /ve/

KT /-men/ < AKK /ile/=TT /ile/, örneğin:

Oquwğa maşinamen baradı. KT

Okula arabayla (ile) baradı. AKK

‘Okula arabayla gidiyorlar.’ TT

- Karşılaştırmalı edatlar /hem.....hem/ /ya.....ya/;

KT /äri....äri./ < AKK /hem....hem/=TT /hem....hem/; örneğin:

Balalarğa äri äke, äri şeşe boldım. KT

Baldarğa hem analıq, hem babalıq japtım. AKK

‘Çocuklara hem analık, hem babalık yaptım.’ TT.

- Cümle başı edatlar /ama/, /zaten/

KT /biraq/ = AKK /ama/ = TT /ama/

Äskerde xatardı oqıydı eken. biraq meniñ şalımdıkin oqımaydı eken. KT

Äskerde mektuptardı oqıydı eken. Ama meniñ şalımdıkin oqımaydı eken. AKK

‘askerde mektupları okuyormuş. Ama benim kocamın mektubuna bakmıyormuş.’

TT

➤ Sona gelen edatlar /ya/, /de/ kelimeyi önceki unsura bağlar.

KT /-ğoy/ < AKK /ya/=TT /ya/, bu tür değişikliği köyde araştırma yaparken en çok karşımıza çıkan, en çok ilgimizi çeken noktaydı. Çünkü köydekiler bizimle Kazakça konuşmaya çalışırken cümle sonuna sürekli /ya/ edatını ekliyordu. Örneğin,

Mına üyler bar ğoy, burın bärinde adamdar bolğan. KT

Şu üyler var ya, burın barlığında adamdar bolğan. AKK,

'Şu evler var ya, bunların hepsinde insanlar yaşamışlardır.' TT

(Qazirgi Qazaq Tili 2010:307-340 , Ergin, M. 2013:167-173).

3.4. DİL ÖLÜMÜ AÇISINDAN ALTAY KÖYÜ KAZAKÇASI

Bir dil zamanla parçalara ayrılarak tekrar büyümek üzere (belki de ölmek üzere) küçülebilir ve birbirinden farklı lehçeler (alt diller) halinde tarih sahnesinde yerini alabilir. Her dil kendi içinde özgün bir yapıya ve derin bir geçmişe sahiptir. Biz dili doğal iletişim aracı olarak kullanan toplumların tarihini, kültürel yapısı , dünya görüşünü, siyasî yapısının kısaca o topluluğun kimliğini dillerinden öğreniriz. Bu yüzden dil her toplum için şüphe götürmeyen bir değerdir.

Diller doğmakta, zamanı gelince ve şartlar oluşunca da ortadan kalkmaktadırlar. Bir zamanlar var olan dillerin kullanımdan kalkmasına, yok olmasına modern dilbilim çalışmalarında dil ölümü denilmektedir. Eğer bir dil artık hiç kimse tarafından konuşulmuyorsa o dil ölmüş demektir. (Crystal, 2001:1). Crystal'a göre dil ölümü için birinci kıstas biyolojik ölümdür, yani insan ölürse dil de ölür. Başka bir yolu yoktur, halk ölürse dil var olamaz. (Crystal, 2001:1). Elbette ki dil ölümü sadece insanın veya toplumun biyolojik olarak ölmesine bağlı değildir. "Dil

değişimi” (language shift) dediğimiz bir diğer olguda topluluklar, biyolojik olarak yaşamaya devam ederler, fakat dillerini kullanmadıkları ve yeni nesillere aktarmadıkları için ana dillerinin katili konumuna gelirler. Dil değişimi sonucunda meydana gelen bu olguya dil ölümü değil ‘dil intiharı’ (language suicide) diyoruz. (Aitchison, 1981:209). çünkü bu durumda toplum kendi eliyle kendi kimliğini yok etmiş olmaktadır.

Dil bağlamında bu ortaya çıkışlar ve ortadan kayboluşlar hiç kuşku yok ki sebepsiz değildir. Birtakım dış ve iç etkenler dil doğumu ve dil ölümü üzerinde etkili olmuş ve olmaktadır.

Dünya çapında dil durumlarının farklılığı ve ilgili değişken kombinasyonlarını yorumlamamızı sağlayacak teorik modellerin yokluğu tehlikelik seviyelerini karşılaştırmamızı çok zorlaştırır. Bu tür durumlarda tek cevap ‘duruma göre değişir’ olacaktır. Bu ‘durum’ dilin çocuklar tarafından öğrenilme oranı, toplumun ona karşı tutumu ve onu tehdit ediyor olabilen diğer dillerin etki seviyesi gibi faktörlere bağlıdır.

Diller güvendedir, tehlikededir veya ölüdür. Michael Krauss buna yaygın kabul gören bir kavram ekler: çocuklar tarafından ana dil olarak artık öğrenilmeyen dillere ölüm döşeginde denmektedir.(Crystal, 2001:34).

Tehlikeye düşmesi olsı diller, sosyal ve ekonomik açıdan dezavantajda olan, daha büyük bir dilin ağır baskısının yaşayan ve çocuk konuşmacılarını kaybetmeye başlayan diller. (Crystal, 2001:35).

Tehlikedeki diller toplum içinde giddikçe daha az kullanılınca dilin işlevleri yok olmaya yada yerini yavaş yavaş başka dillere bırakmaya başlar.

Yapısal açıdan bakarsak , dilin farklı yönleri en fazla etkilenen insanlar arasında hızlı bir değişim gösterebilir. Konuşurken dilin dile geçiş miktarında genelde muhtiş bir artış olur ve tehlikedeki dil, temasa geçtiği dilin özelliklerini almaya

başlar. Dilbilgisi yapıları etkilenebilir. Örneğin, hakim dildeki çekimlerin ve edatların kullanımında artış olabilir. Kelime bilgisi azalır. Gençler yaşlı insanların bildiği geleneksel kelimelerin yalnızca bir kısmına aşina olur, Altay köyü kazakçasın üzerinde araştırma yaptığımızda üç nesil boyunca gerçekleşen kelime erozyonuna, yaş aralıklarından oluşan üç gruptan hava, hayvanlar, vücudumuz, giyisler gibi günlük hayattan kelimelerin kazakçasını dorduğumuzda nesiller arasındaki kelime varlığında sabit bir düşüş vardır.

Çalışmamızın bu kısmında Altay Köyü Kazakçasında dil ölümü tehlikesi var mıdır? Eğer varsa bu tehlike seviyesi hangi derecededir? Bunların nedeni nedir? Soruları üzerine köyde yaptığımız alan araştırmaları esasında elde ettiğimiz neticeleri aşağıda tek tek açıklayacağız.

Niğde'nin Altay Köyü'nde yaptığımız alan araştırması, Oğuzca konuşulan çevrede bir Kazakça adacığı olarak varlığını sürdüren Kazakçanın topluluk dili olarak kullanıldığı, topluluk dışında kullanım alanı olmadığı görülmektedir. Köy nüfusunun gittikçe azalması, kuşaklar arası anadili aktarımının yetersizliği ve baskın dil Türkçenin etkisi altında Altay Köyü Kazakçası ciddi yok olma tehlikesi altındadır. Altay Köy Kazakçasını Dil ölümü sürecine girmesinin temel nedenleri şunlardır:

3.4.1. Yaşam Ortamının Değişmesi

Altay köyünün Kazakaları,Sincan'ın Altay, Barköl bozkırlarında göçebe hayatı süren, zor zamanlarında memleketlerini bırakıp Türkiye'ye gelmişlerdir. Türkiye'ye gelince onları Altay köyüne yerleştirmişlerdir. Eskiden göçer-konar olan göçebe bir grup, yeni topraklarına yerleşince, hayatlarında çok fazla değişiklikler gerçekleşmiştir. Dört mevsimde farklı yerlerde çadırlarda yaşamaya alışık olan Kazaklara, inşa edilen evlerde yerleşik hayat tarzında yaşamak zordu. Bununla birlikte, eskisi gibi hayvancılıkla uğraşmadıkları için tarım, deri işlevleri

ve ticaret ile uğraşmaya mecburdular. İşte bu dönem, onların dili çok büyük seviyede bozulmuştur. Elli yıl boyunca çadırın içinde yaşamış olan insan çadırın nasıl kurulacağını unutmuş; köy büyükleri göçebe hayatlarını anlatsa bile, sonraki nesilin göçebe Kazak hayatından hiç haberi yoktur. Bütün hayat tarzı, dünya tanımı bozkır ve hayvancılıkla birlikte geçen, hatta ata sözleri bile bozkırı, göçebe hayat tarzını anlatan bir halk, böylece, kısa bir süre içinde, elli yıl içinde, başka bir halk haline gelmiştir.

3.4.2. Kültürlerin Değişmesi

Altay dağlarındaki göçebe topluluk Altay köyüne gelip yerleşirken Anadolu kültürü ile tanışmıştır. Göçebe kültürünün göbeği bozkırdır. Ama Altay köy Kazakları bu göbeğinden ayrılmışlardır. Onlar bağlı olarak köyde kalmışlardır.

Mesela, aş (yemek) – su kültürünü örnek olarak alırsak, Kazakların yemeklerinin çoğu süt ile ettendir. Altay köyünde ise, kısırağı yetiştirip, kıymız içmek veya süttten farklı yemekleri hazırlamak mümkün değil. Et yemekleri de aynı durumdadır. Hayvanların az sayıda olduğu ve diğer şartlardan dolayı Altay köy Kazakların yemek kültüründe değişiklikler görünmektedir. Altay köyüne gittiğinde sofaralarında sadece at eti ile sütlü çayı görebilirsin, diğer yemekler ise Türk mutfağındandır. Köylülerden Kazak yemekleri hakkında sorduğumuzda, birileri etten ve süttten yapılan yemeklerinin isimlerini sayarken, diğerleri ise bu yemeklerinin nasıl yapıldığını bilmedikleri hakkında da söz ettiler. Köyün gençleri ise at eti, kıymız ve sütlü çay dışında başka bir şeyi bilmezler. Bunun gibi kültür değişimi başka gelenek-göreneklerde de görebiliriz. Köy büyüklerinin dediklerine göre Kazak halkının düğün ile ilgili geleneklerinin çoğu unutulmuş, sadece Qudalıq ile Betaşar (gelinin yüz açılması) saklanmıştır. Bazı gelenekler ise Türkiye'deki gelenekler ile değişmiştir, örneğin, qalım mal yerine başlık parası, üki tağuv yerine kına gecesi gibi. Bununla birlikte, düğünlerde Kazakların

Qara Corga ile birlikte Ankara'nın havasına oynarlar.

Dil ile kültür ikiz kavramlardır. Kültüründen ayrılan halk dilin de kaybeder. Bunun canlı örneği Altay köydür göçebe kültüründen ayrılıp yerleşik hayata geçen topluluk kendi dil mirasını kaybetmişlerdir.

3.4.3. Bölgesel Sınırlama

Altay köyü, Türkiye'deki sadece Kazakların yaşadığı tek köydür. Köydeki işsizlikten dolayı köy insanların çoğu Avrupa ile büyük şehirlere taşındıktan dolayı, günümüzde köyde sadece yüz kişi civarında insan yaşamaktadır. Köye büyük şehirlerden tatil için gelen akrabalar dışında kimse gelmiyor. Bu bölgesel sınırlama, Altay köydeki Kazak Türkçesinin unutulduğunun sebeplerinden biri olduğunu söyleyebiliriz. Çünkü köyde yaşayan büyüklerin sayısı azalmaktadır; ayrıca, gelecek nesilin Kazak Türkçesinde konuşması ve Kazak kültürü ile tanışacak fırsatları yoktur. Bunun için, aileler içinde daha çok Türkiye Türkçesinde konuşmayı tercih ederler. Az sayıda olan büyükler sadece kendi aralarında Kazak Türkçesinde konuşmaya çalışırlar, fakat aslında onlar Kazakça-Türkçe karma bir dilde konuşurlar. Köy çocukları evlerinde sadece 1-2 Kazakça kelimeyi duyabilirler, dışarıda, okullarında onlar ile Kazakça konuşan kimse yoktur. Kazak zengin kültürünü gösteren ve öğreten hiç bir çalışma yoktur.

3.4.4. Köy İnsanlarının Ana Diline olan Umutsuzluğu

Dil senin hazinen, zenginliğin. Kendi hazinenin korunması, zenginleşmesi senin görevindir. Fakat Altay köyünün insanları bu görevi gerçekleştiremiyorlar. Köyde yaptığımız araştırma esasında, köy insanları birbiriyle Türkçe konuştuğunu, büyüklerin bizimle Kazakça, fakat kendi aralarında Türkçe konuştuğunu; gençlerin çoğu Kazakçayı unuttuğunu, hatta öğrenmek istemediklerini fark ettik. Köyün eski başkanı Mustafa ağabeyimiz ile köyün durumu hakkında

konuştuğumuzda, yaşlıların en büyük pişmanlığı gençlerin Kazakça bilmedikleri olduğunu dile getirdi. ‘Gençler Kazakçayı unutuyorlar, bilmeye çalışsa da kullanacak ortam yok. Çocuklar gündüz okula giderler, okuldan dönerken ödevlerini yaparlar, birbiriyle oynarken da Türkçe konuşurlar. Kazakça çok az ailede kullanılır. Gençlere Kazakça konuşsan anlarlar, fakat sana Türkçe cevap verirler. Git-gide Kazakça aile düzeyinde konuşulan bir dil haline gelmektedir’, diye kendi pişmanlığını anlattı. Köylülerin isteği ile köyde Kazak Kültür Merkezi aılmışmış, çadır kurulmuşmuş, fakat, maalesef, aynı Şekilde kalmıştır. Büyükler, gençlere Kazakçayı, Kazak Kültürünü ğretiminde çaresiz olduklarını dile getirdiler.

Altay köyünün Kazakçası bu yolda devam ederse çok yakın bir zamanda tamamen unutulacağı mümkündür.

SONUÇ

Dil ilişkileri hakkındaki araştırmalar, karşı karşıya gelmeleri durumunda dillerin birbirlerini dilin her alanında etkilediğini göstermektedir. Araştırmalar daha çok akraba olmayan diller üzerine odaklanmıştır. Türk dilleri söz konusu olduğunda, kardeş dillerin farklı nedenlerle karşılaşmaları durumunda ne tür değişimler olduğu konusunda fazla araştırma yoktur. Bu çalışmada akraba dil olan Türkiye Türkçesi ve Kazak Türkçesi arasındaki dil ilişkileri çalışma noktası olarak ele alınmıştır. Burada Lars Johanson'un Kod Kopyalama Modeli temel alınarak, baskın dil (B dili) olan Türkiye Türkçesinin sosyal açıdan zayıf olan Kazakçaya (A dili) nasıl ve ne derecede etkilediği ortaya çıkarılmak istenmiştir. Johanson, kod kopyalamayı genel, seçilmiş ve karışık kopya olmak üzere 3 türe ayırmıştır. Genel kopyada, B diline ait bir unsur, bütün yapısal özellikleriyle (ses, bitişme, anlam ve sıklık) birlikte A dilindeki çerçeveye kopyalanır. Türkçeden Kazakçaya yapılan kopyaların çoğunun genel kopya olduğu görülmüştür. Kopyalanan öğeler arasında belli sesler (/ş-/ > /s-, /g-/ > /k-/ vb.), zamirlerden şahıs zamirleri (KT /men/ < AKK /ben/, KT /ol/ < AKK /o/) işaret zamirleri (KT /sol adam/ < AKK /o adam/) belirsizlik zamiri KT /bäri/ < AKK /hepsi/, sıfatlardan sayı sıfatlarının tamamen Türkçeden kopyalandığı, soru sıfatlarının da çoğu zamanda Türkçe kullanıldığı görülmektedir. Genel kopyalama durumu zarflar ve edatlarda da ağırlıklı söz konusudur. sıralama edatları KT /-men/ < AKK /ile/=TT /ile/, Karşılaştırmalı edatlar KT /äri....äri/ < AKK /hem....hem/=TT /hem....hem/, Cümle başı edatlar KT /biraq/ < AKK /ama/=TT /ama/, Sona gelen edatlar /ya/ , /de/ KT /-ğoy/ < AKK /ya/=TT /ya/.

Bu çalışmanın önemli noktalarından biri Altay Köyü Kazakçasının dil ölümü durumudur. David CRYSTAL tehlikede olan dillere yönelik diller güvendedir, tehlikededir veya ölüdür olarak sınıflandırmıştır (Crystal, 2001.33) . Tehlikeye düşmesi olası diller, sosyal ve ekonomik açıdan dezavantajda olan, daha büyük

bir dilin ağır baskısının yaşıyan ve çocuk konuşmacılarını kaybetmeye başlıyan diller. (Crystal, 2001.35).

Köyde yapılan alan araştırması sonucunda köy nüfusunun gittikçe azalması, kuşaklar arası anadili aktarımının yetersizliği ve baskın dil Türkçenin etkisi altında Altay Köyü Kazakçası ciddi yok olma tehlikesi altında olduğu söz konusudur. Bozkırlarda hayatını sürdüren Kazak topluluğu Türkiyeye gelince yerleşik hayata geçmiş, Kazakların yaşam ortamının değişmesi, kültürel değişmeler, bölgesel sınırlar, Köy İnsanlarının Ana Diline olan Umutsuzluğu sonucunda Altay Köyü Kazakçası ciddi bir şekilde tehlikeyle karşı karşıya kalmıştır.

Bu Tez çalışmasında kullanılan malzemenin bir kısmını, bölgede yaptığımız alan araştırmasında elde edilen malzemeler oluşturmaktadır. Tezin son bölümünde, bölgeden derlediğimiz bazı metinler transkripyon alfabesiyle ve bir sözcükçeyle birlikte verilmiştir.

METİNLER

Metin I

Kaynak Kişi: Derecep Otmanlı

Yaş: 74

Mesleği: ev hanımı

Kazakça:

meniñ ruım pohtun degen, Pakistanda, bizdiñ mına memleketten urıp qaşqanda, qıtaydan urıp qaşqan zamandarda bizdiñ adamdar, mına Sülaymannın babasınıñ tuwıstarı ölip qalğan eken. Sodan odar jetim qalğan eken. Jetim qalğandan keyin qoy jâyadi eken, odan ana jauw atqanda töbeden samalotpen, uşahpen atqanda bizdin adam jas eken, qaşqan eken, qaşıp otırıp, qaşqanda bir qalıñ adam ketip bara jatqanda soğan barıp hosılıptı. Qosılğanda qay auwıl ekenin bilmegen eken, äbden mına Pakistanga kelgende onı bilipti, mına qaraqastardin auwılı eken, mına mustafalardiñ, Qurmanbay, Orazbay, Satı, Qulqajı deydi, sonday adamdar eken, sonda sodarğa qaşıp otırıp barıp qosılğan eken, ondan olar Lahurğa kelgen eken, olardiñ bäri ölgende bizdiñ kisiniñ bir ağası bar eken, ol kisi meniñ bauwrım joğalıp ketti dep jılap jılap taba almağan eken. Taba almağannan keyin bizdiñ üstimizge köşip kelgen eken. Mına Sülaymannıñ babası bar, so atası bar bäri köşip kelgende meni alğan eken. Meniñ bir äpekemdi alıp onan keyin meni haynıma alam degen eken, sodan keyin qayın ağam Sülaymandı izdepti. Lahur degen jerde juwr dep estipti. Lahur bizdiñ jerge Niğde, Bor sekildi jaqın. Sol jerde ekenin bireuw aytqan eken. Meniñ küyeuwimniñ atı Qurmanqan, ana qayın ağamniñ atı İbıray. Sonda bireuw aytqan eken, seniñ bauwrıñ Qurmanqan Lahur degen jerde Kauwke degen

bir kisiniñ üyinde deydi. Oğan jügirip meniñ qayın ağam izdeydi eken. Meniñ äpekem de aytıptı izde, men mına siñlimdi alıp bereyin, birge jüreyik, qatar jüreyik depti. Degenen keyin izdep baradı eken Lahur degen jerge. Kauwkar atanın üyinde eken bizdiñ kisi, tanıp jılap körisipti. Şay işip bolğanda Kauwkar ata, ja Bike, buyımtay şaruwañ ne? depti. Meniñ buyımtay şaruwam mına bauwrım, men bauwrımdı taba almağam. Jauw öltirdi ğoy dep edim, olay emes eken, bireuwlər ayıttı. Osınday Qaraqastın auelimen jauwdan qaşqanda qosılıp Lahur degen jerde sizdiñ üyde dep estip izdep keldim depti. Endi ertip qaytam depti,

- joq, seniñ bauwrındı bermeyim. Men ini qıp aldım bunu. Men bauwrı qıp aldım, endi men sağan bermeyim.

- joq, men bauwrımdı alıp qayam depti hayın ağamız. Men kelinşek aldım, kelinşegimniñ sinlisi bar, sonı alıp berem deydi meniñ kelinşegim. Ekeuwi bir jürsin. Törteuw bop jüreyik, inimdi mağan ber. Sağan alla razı bolsın. Jauwdan qaşıp ketken eken senderge, qoy jayıp ketip edi deydi. .

Ana kisi: endi sağan qayıp berdim, men ini qılıp alıp edim, hem balamnıñ kindik ağası. Endi men sağan qaydan berem, bermeymın deydi. Bizim kisi de alam dep turup alad. Ana kisi aytadı, başka bauwrın joq pa dep, joq deydi qayın ağamız. Sodan keyin Kauwken ata özi şaldın kiyimderin toptap, birdenelerin toptap, jılap-eñrep äreñ qoyaberipti.

Sodan keyin meniñ apekem bizdiñ şalğa depti, meniñ şeşeme bar, siñlimdi suwra, ana Ateyqandar bar, Bolatqandar bar, bäre sol jerde, bireuwdi jiber, men Jazybanıñ qaynısımın. Dep ayıt. İbraydın bauwrımın dep ayıt. Odan bizdiñ adam kelipti. Ateyqan menin köterip alıp şeşemniñ aldına qoydı. Men baqıram dep turğan tamaqqa atağımdı tıǵıp aldım. Olar külip, mazahtap jattı. Pohtunça söylesti. Kazakçada az biletinmin. sonra ablam geldi, enştem keldi. Endi meni beretin bolıptı. Mağan toy jasadı jatır eken. Balauw basıptı. Ağaştan oyğan

ayaq boladı ol jerde. Meniñ äkem ülken molda bolğan adam. Hem usta, üy jasaydı. Men jeti jasımda äkem öldü. Fazil atı. Kişkene ulğa hoyıp qoydım ğoy atın. Sol özimniñ toyımnıñ balauwı eken. Men ayaqtı alıp jügirip jürmin, mağan balauw beriñder dep. Odan keyin mağan bir kiyimder kydirdi. Ol uzın eken, keşke şeyin jıǵılam odan. Basıma şıttı osı türkke kelgende tarttım. Öte kişkene edim, şal özi baǵıp aldı. Türkiyağa kelgen son on segiz jasımda tuwdı ülken kızım. Sekel Maǵıper degenge berip otırmın Ramazan Avcıǵa. On dört balanıñ şeşesimin. Jeteuwi o dünyede. On segiz jasımda Qalifa tuwıptı. Qalifa qazır 56 da, sonda men hanşadamın, 74 te ekem. Şalım menen jyırma eki jas ülken.

Pakistanda bizdiñ auwılǵa keldi ya Kazaklar. O kezde men bes jasında ekem. Kişkenemein. Kazak balalarmen birge oynap jürip evlenbey turıp öz ana tilimdi umıtıp ketippin. Auwılǵa turǵandardıñ bári Kazakça söyleydi. Sarı kızda öyle. (sarı kız köydeki Türk öǵretmenin kızıymış). Pakistanda bizdiñ köyge on-onbes Kazak semya kelgen. Solar bizge Kazakça üyretip ketti. Olar da bizdiñ tilge alıǵıp ketken edi. Süytip zaman keçti.

Türkçe Çeviri:

Ben Pohtun boyundanım. Bizimkiler Pakistan'dan, Çin'den göç ederken Süleyman'ın babasının akrabaları vefat etmiş. Ondan dolayı onlar yetim büyümüş. Yetim kaldıktan sonra çobanlık yapmış. Sonra savaş başladı. Bizimki de çobanlık yaparken havadan uçakla saldırmışlar. Genç olduğundan dolayı Bizimki saldırıdan kaçarak giden Göçe katılmış. Göçteki kişilerin nereli olduklarını bilmemiş, onu pakistan'a gelince öğrenmiş. Onlar Karakaş boyundanmış. Bu Mustafa, Kurmanbay, Orazbay, Satı, Kuljalı isimli kişilermiş. Beraber Lahura gelmişler. Kocamın tüm akrabaları vefat ettiğinde, bir ağabeyi hayatta kalmış. O da diğer göçle pakistan'a gelmiş. Göç esnasında kaybeden

kardeşlerini bulamamış. Sonra da benim kocamın hayatta olduğunu öğrenmiş. Pakistan'ın Lahur'unda olduğunu öğrenip Karakas boyundan olan Kaukar isimli ihtiyar'ın evinden bulmuş. İkisi birbirlerini tanımış, özlem giderdikten sonra ihtiyar kocamın abisine: senin ne için geldiğini biliyorum ama kardeşin artık benim oğlum gibi oldu, ama sana da kıyamam. Eğer senin başka kardeşin varsa bu kardeşin benim oğlum olarak evimde kalsın diye teklifte bulunmuş. Kocamın abisi tüm akrabalarını kaybettiğini birtek bu kardeşini bulabildiğini dile getirerek müsaade istemiş ve kardeşiyle geri dönmüş.

Benim ablam kocamın abisi ile evliydi. Sonra bizi evlendirmeyi düşünmüş ve yanına kabilenin ihtiyarlarıyla benim kocamı bizim eve beni istemeye göndermiş. Annem teklifi kabul etmiş ama ablamın kocasının hayatta olan kardeşi olmadığını bildiğinden onlarla birlikte gelip istemelerini söylemiş. Bizimki de abisine durumu mizah etmiş ve birlikte bizim eve gelmişler. Annem de kocamın sözleri gerçek olduğuna inanınca helallik vermiş. Ben 11 yaşındaydım. Bizimkiler düğün pilavı pişirmişler ama o pilav kendi düğünümün pilavı olduğunun farkında değildim. Evlendiğimde çok küçüktüm. Bana uzun gömlek giydirdiler. Ama başımı örtmediler. Kocam büyüttü beni. Türkiye'ye geldikten sonra başımı örttüm. 18 yaşında ilk kızımı doğurdum. Sekel boyundan Ramazan Avcı'nın oğluna evlendirdim. 14 çocuk annesiyim. Yedisi vefat etti. 18 yaşında büyük kızım doğdu o şimdi 56 yaşında. Demek ben de 74 yaşındayım. Kocam benden 22 yaş büyüktü...

Pakistana, bizim köye Kazaklar geldiğinde ben 5 yaşındaydım. Sokakta Kazak çocuklarla beraber oynuyorduk ve onlardan Kazakça öğrendim. Evlenmeden önce baya kazakça biliyordum. Evlendikten sonra Türkiye'ye göç ettik ve ana dilimi unuttum. Eskiden Altay köyündekilerin hepsi Kazakça konuşuyorlardı. Köydeki türk öğretmenlerin çocukları bile kazakça konuşuyorlardı. Pakistan'da bizim köye 10-15 kazak aile taşınmışlardı. Onlar da bize Kazakçayı öğrettiler. Kendileri de bizim dilimize alışmışlardı. Öylece geçti zaman...

Metin II

Kayak kişi: Nurayşe Oduncu

Yaş: 63

Mesleği: Ev Hanımı

Manı degen ne Kazakça? Kazakça aytısattar ya.

Bular äskerde jürdi ğoy. Äskerde jürgende bariniñ mektubu barğanda ohıydı eken komutandarı. Önce öyleymiş, mektuptardı oqıydı eken. Ama meniñ şalımdıkın oqımaydı eken. Mağan menikin oqımaydı dep jazadı mağan.

Qayın annemmen birge turdım. Ülken üyde men qaldım. Kazir bari otauw deyd. Meniñ otuwım osınday bir üydemiz. Mına oda bizdiñ otauw bolsa, qayın ata, ene ana odada jatatın. Endigiler qayın ata, qayın apasımen jatadı ma? tañ atpay turıp beklep otıratınbız. Qayın atam, qayın apam tursa şayını, tamağını, qumanęa suwın quyıp qoyıp. Olar çok juwas kisiler boldı. Meni köterip otıratım. Kelinder törge ırkpaydı. Meni bılay törge ıręarıp qoyatın. Kelgender ursatın ülken saqaldı basıñmen kelindi törge ıręarıp öziñ nağıp otsıñ dep. Atam da olaręa ursatın. Qızdarım qanday bolsa bul da benim kızım, kızımday körem, dep odaręa ursatın. Mağan aytatın, mın sarı esek (meniñ şalımdı aytatın) sağan uwram dep tyisse mağan ayt, men jazasın berem deytin. Odan o zaman cahilmiz yaña evlengen. Ursıp bir şey qılsa aytatınmın atama aytam dep. Sodan şalıım hiç ündemeytın. O zamanda qorqatın, birde saygı vardı. So zaman tağı jaqsı zaman eken. So bizim zamanımız jaqsı zaman. Biz üç jil ğana qayın atam qolında turdıq. Üç jıldan keyin bor jaqqa kettik. ıralışıp kettik. Birko fabirykası var. Sol fabirykağa ıralışıp kettik. Sol jaqta qaldıq. Jyırma bes jil Borda otırıp ıralıştıq. Odan keyin mınadardın babası emekli bolıp köyge kelip sol bir jil ma eki jil ma

yaşamadı ğoy deymi. Böbreği rahatsız boldı. Eki böbrekte iflas etip keipti. So doqurdan doqdurğa aparıp jürüp eki jıldan keyin qaytı boldı. Emekli bolıp keldi, biraq yaşayamadı. Ayteuw baladarına tıstap ketti para-maraların. Eki böbrak te iflas bolıp ketipti. Ol kisi ketkeli de on altı jıl boldı. Ülken eki qızımdı üylendirgenbiz, İstanbul güneşlide turadı. Baladar da tatilde kelip turadı. Arada da biz baramız. Sol eki balamen otırmız endi. Hem analık, hem babalık jauwdıq. Bularğa da közim tirisinde evleniñder dep otırmın. Altmış jasqa keldim. Mınadar bağıp otır. Burınğıday emes, o jeriñ, bu jeriñ auwıradı endi. Doktorğa barsaq mına qamaqtardı yasak, jemeysiñder deydi. Qarnımız aşqan son jep alamız.

O zamanlarda biz pate, qolğap, çanta tigemiz, deri işleri. Atam onu Ulıkişla, Borğa aparıp satıp keletin. O zamanlar köp satılattın. Qazır joq, bəriçalışıp ketti. Burun bärimiz otırıp alıp sonı tigetiniz. Olarda Türkçe bilmeytin, iki dildi karıştırıp anlatatın. Apam Pakistanlık bolğan. Ana tilin söyley alatın. Oleñ aytatın. Son zamanlarda umuttı.

Türkçe Çeviri:

Kazakça'da maniye ne denir? Kazakça atışıklar değil mi?

Bunlar askerdi o zamanlar. Askerde komutanlar sesli okuyormuş mektupları. Eskide öylemiş, mektupları okuyormuş. Ama benim kocamın mektubunu okumuyorlarmış. Bana "benim mektuplarımı okumuyor" diye yazmıştı bir kere.

Kaynanamla beraber yaşadım. Baba ocağında ben kaldım. Şimdi herkes otağ diyor. Evlendikten sonra kayınbaba kayınannelerle beraber yaşadık. Biz bir odada, onlar ayrı odada. Sizden sonrakiler kayın baba ve kayın anasıyla mı beraber kalacaklar? Uyandıklarında kahvaltılarını hazır olsun diye, sabah erken saatte uyanıp onları bekleyecektik. Onlar çok uysal insanlardı. Beni her zaman destekliyorlardı. Gelinler baş köşeye oturmazlar ama beni her zaman baş köşeye oturtuyorlardı. Eve gelen misafirlerimiz 'gelini baş köşeye oturtmuşsun kendin

ak sakalınla kapı önünde niye oturuyorsun' diye kızıyorlardı kayınbabama. Kayınbabam da onlara: 'Kızlarıma nasıl davranıyorsam, gelinime de aynı şekilde davranacağım. O da benim kızımdır' diye sert cevap veriyordu. Bana, bu sarı eşek (benim kocamdan bahsediyordu) döveceğim derse bana söyle, ben cezasını vereceğim onun diyordu. O zamanlar yeni evlenmiştik, çok şeyden haberimiz yoktu. Tartıştığımızda ona babama söyleyeceğim derdim, o da konuyu kapatır, susardı. O zamanlar korkuyordu, bide saygı da var. Ne güzel günlerdi onlar. Biz sadece üç yıl onlarla beraber yaşadık. Üç yıl sonra iş gereğiyle Bor'a taşındık. (??)Birko fabrikası vardı. O fabrikada çalışıyorduk. Ve oraya taşındık. 25 sene Bor'da hem çalıştık hem yaşadık. Kayınbabam emekli yaşını doldurduktan sonra köy'e taşınmıştı. Bir veya iki yıl sonra vefat etti. Böbrekleri rahatsız etmeye başlamıştı. İki böbreği de iflas etmişti. İki yıl içerisinde gitmediğimiz doktor kalmamıştı. Emekli oldu ama emekliliği yaşayamadı. Tüm mirasını çocuklarına bıraktı. Vefat edeli 16 sene olmuş. İki büyük kızımızı evlendirmiştik, İstanbul Güneşlide yaşıyorlar. Çocukları ara tatilde bize ziyarete geliyorlar. Arada biz de gidiyoruz. Öyle iki oğlumuzla yaşıyoruz şimdi. Hem analık hem babalık yaptım. bunlara da ben hayattayken evlenin diyorum. 60 yaşındayım. Sağlığım artık eskisi gibi değil. Doktora gittiğimizde artık bu yemekleri yemeyeceksiniz diyor. Ama yine de acıkırsak yeriz.

O zamanlarda biz eldiven, çorap, çanta dikiyorduk, deri işleri. Dedem bunları Ulukışla, Bora götürüp satıyordu. O zamanlar ihtiyaç da çoktu. Eskiden hepimiz toplanıp onları dikiyorduk. Onlarda Türkçe bilmiyorlardı, iki dili karıştırarak konuşuyorlardı. Annem Pakistanlıydı. Ana dilini unutmamıştı. Şarkı söylüyordu. Zaman geçtikçe unutmaya başladı.

Metin III

Kaynak Kiři: Būřra etinkaya

Yaş: 21

Mesleği: Lisans öğrencisi

Tanıştırsam tőrke tanıstıramın, äyteuwer, men Būřra etinkaya, Bozok Üniversitesi tørtünü sınıfta oqıyımın. Okul öncesi öğretmenliği degen bölüm, al endi biz auwılda turęalı altmış jılęa jaqın boldı. Men tuwganda äkem basqa jerde jumus istep oturgan. Bäre Türk, Kazak joq jalęız biz onda, ama bırağ meniñ janımda apam var. Apam kazakşa söylesip menimle, sondan kazakşa üyrendim. Kazakşanı sondan üyregende, kazakşa äñgimeder aytıp, mende tıñdap tıñdap kulaq bolıp sodan solay üyrenip kettik küçükken kezde. Altay köyge kelgende iki bin mınauw tuwgan kezinde iki bin jılı ol kezde men bes yaşında, bes jasında Türkře'de Kazakřa'da ekuwinde jaqsı söyley alam. Endi birinci sınıfqa bastalağanda o zaman, pardon ol kezde, Türkře'yi köp söylep kettik, Kazakça'nı unutuwęa bastadıq. Kazakça'nı unutup getpedik, ya Kazakřa'nı bilemiz, köp söylemegenden, köp söylespey pratik yok ondan unutup kaldık yani. Bilemiz, tūsünemiz bırağ söyley almaymız. Solay endi bizdiñ jasta kadar bilet, mına kişkeneder daha az köp söyley almay. (kardeşini göstererek) on dört jıldır kazakşası jok. Al bizdi endi okulęa dalağa barganda Türkçe söylep söylep, Kazakça unutup kalamız. Bırağ auwılęa kelgende sadece Kazakça söylep, söylep jaqsı bolup kalad, jazda Kazakça söyleymiz, endi an jak Yozgat qalasında oqup jürmin. Yozgat kalasına baręanda, bu sefer endi Kazakça söylep söylep ondar meni tūsünbeyt. Aaa kazakşa söylep kettim. Ondan sonra işte endi, Türkçe söyleyminde kazakşa artta.

Bir bala var ol da köp körmeymiz. Fakülteler uzak, bide uwaqıt kısıtlı. Ol Orusça qosbayt Türkistan kalasında jürüptü Kazakça'nı jaqsı söyleyt. Türkçe söylep

söylep işte pratik bolmaganda, Kazakça unutup kalamız...

Mına jaq bos edi. Men küşken kezinde ama o zaman köp kisi bar auwılda. Mına jaqtar bos, ama mına jaqtar köp kişi bar. mına jaq molqu jağı bulay molqı jağı, ana jaq sarbas jağı, dere var ya, dereden ketkende, Qarqaslar bar. solay birigip birigip birge oturuptular.

Ya bilemiz odardı, sayamız. Mangan sorasanız men aytıp turam. Molkı- maşan-atyulgan- begili- edil- jorbas-çıbay - mergenbay- ibrankan - üyümkan benim atam, ondan sonra akem. Soramasada men, biliuw kerek özümüzü unutuwan jaman. Mende jaña boldı, endi alıştım.

mende okul bitkende solay bir okul tağıda emes kezip keluw. Kuday buyursa endi Yüksek lisansa başvurmak. Köremiz endi imtahanlarda berini KPSS, ALES... endi mektepte ünüversitede hocalarımız da aytıp jür. endi sen deydi kaytesin, kaysı bolsa da endi nasip.

Joq, apam bizben birge oturğan, biraz bizge kelet, biraz amca ne demek ya... ha agaydarğa barap. Bizder de agayımda istanbula jür böyle. apam endi İstanbul'da. Apam yetmiş yedi yaşında. Telefonmen araymız, soraymız, endi jazdarda okul joqta barıp turamız. Kazak balaları tanışsın, körüssün dep futbol turnuvaları bolat, kurultay. ...

kazakbız, kazaktar üç jüzge ayrılmat dep aytamız. Surayıttar senin gözlerin nege bulay deyt. Men aytam men kazaqın dep. Jaksı körek. kazaktar mınadar bizdin soyımız dep ,ustaydı. Jaksı türk munadar has Türk gerçek Türk diye daha çok tepki alıyoruz. Oo sen Kazaksın bizden jaksı Türkşe söyleysin. Men de aytam türkiye'de östik, sodan Türkçem jaqsı biraq kazakçanı unutup baram deyim. Olarda kazakçanı umutpañdar, Türkçeni de jaqsı söyleñder deyd. Türkte solay aytad. Endi til bilgen jaqsı, öz tillindi biluw kerek. Öz tilindi bilgen mıñ artıq.

Türkçe Çeviri:

Önce kendimi türkçe tanıttım. Ben büşra çetinkaya, Bozok Üniversitesi Okul öncesi öğretmenliği bölümü dördüncü sınıf öğrencisiyim. Bizimkiler altmış senedir bu köyde yaşıyorlar, ben doğduğumda babam başka yerde çalışıyormuş. Orda tek kazak aileydik. Bana babaannem bakmış. Babaannem sadece kazakça konuşuyordu, ben kazakçayı ondan öğrendim. Bana kazakça masallar anlatıyordu, bende sürekli dinliyordum. Ondan kazakçaya kulak alışkanlığı oldu . Altay Köy'e beş yaşında keldim. O sırada kazakça, türkçe iki dili de iyi konuşuyordum. Sonrada okul başladık, artık ağırlıklı olarak türkçe konuşmaya başladık. Kazakçayı tamamen unutmadık, ama konuşabilecek ortam yoktu. Onun için yavaş yavaş unutulmaya başladı. Şu an anlıyoruz ama konuşamıyoruz. Öğrneğin kardeşimin on dört senedir kazakçası yok. (kardeşi on dört yaşındaymış) . bunun nedeniyse büyükler gittikten sonra ailede de Kazakça çok az kullanılmaya başladı. Okulda Türkçe eğitim, ortam türkçe, Kazakçayı sadece aile içinde, köyde büyüklerden duyuyorduk.

Şu an Yozgat'ta üniversitede okuyorum. Köyde çok kalıp sonra okula gittiğimde ara sıra arkadaşlarıma konuşurkenm bazen Kazakça kelimeler söylüyordum, sonrada Kazakça söylediğimi fark ederek onlar bana gülüyordu. Durumumuz öyle. Okulda bir Kazak kız var, ama pek çok görüşmüyoruz. Bölümler uzak. O kız Kazakistan'ın Türkistan şehrindenmiş. Kazakçası çok iyiydi. Ben onla konuşurken Türkçe - Kazakça karşık bir dilde konuşuyorum, kendimden utanıyorum.

Köye ilk keldiğimiz sıralar güzeldi, köyde çok insanlar vardı, köyün şu tarafında Molkular, şu tarafındaysa Sarbaslar, şu derenin diğer tarafıysa qaraqaslar, öyle kabile olarak toplanıp oturuyorlar. Bizimkiler uruğa çok önem verirler. Yedi göbeğe ayırır. Benim yedi köbeğim Molki - Maşan - Atyulgan - begili - edil - jorbas - çıbay - mergenbay - ibrankan - süyümkan - ondan sonra babam,

Lisans bittikten sonra hemen okul başlamadan Kazakistan'a gismeye gitmeyi düşünüyorum. Sonrada Yüksek Lisansa başvurmayı düşünüyorum. İnşallah, KPSS, ALES var, hazırlanmamız gerekiyor. Üniversitede hocalarımız da söylüyor bunları. Bakarız nesip işte.

Eskide annem bizimle yaşıyordu. Şu an İstanbul'da amcamlarla yaşıyor. Ara sıra köye gelecek, yaz tatillerinde biz de gidiyoruz yanına. Telefonda da konuşuyoruz. Hep Kazakça konuşur babaannem. İstanbulda Kazak gençleri kendi aralarında tanıştırmak, Kazak kültürünü devam ettirmek amacıyla futbol turnuvalarını, şenlikleri, kurultaylar düzenliyorlar.

Biz her yere gittiğimizde gözlerin niye çekik diye soruyorlar. Bende ben Kazak türküyüm, bizde Kazaklar üç cüze ayrılır, bende orta cüzünden oluyorum diye anlatmaya başlayacağım. Her yerde has türk sizlersizder, biz bir soydanız diye çok iyi davranıyor bize. Bana sen Kazaksın ama Türkçeyi bizden daha iyi konuşuyorsun diye şaka yapıyorlar. Bende Türkiyede doğup büyüdüğümü, artık Kazakçayı unutmaya başladığımı söyleyince onlar ana dillerinizi unutmayın, diye tavsiye ederdi. Aslında kendi ana dilini unutmak çok acı bir şey. İnsan ne kadar dil öğrense öğrensin, ama kendi ana dilinne kıymet vermelidir.

Metin IV

Kaynak Kişi: Dilek Sesigüel

Yaş: 33

Mesleği: Ev hanımı

Kaleden iki talebe keldi, altay köydi estipti, adetleri merak etip, gezip, tozıp jüredi eken. Olarda sol ders için, türk eki talebe. Türk köp geliyor artık. Sol estip merak etip endi, köreyik dep keled, şey kisi köp emes ya, onan keyin aytew bir bir karap ketedi. Jaqında toy joq, toy bolğanda kelsen hem çekim jawıp, hem refortaj, jaqsı bolad, mesala toy değiı, bir hatım matım bolğanda , adetleri köresiz ya, her sene hatım tüsiredi, durumu bolğan tüsiredi, kazak üide bütün olupunu alıp keledi, onun mutfagi bar, sol jerde tamah istep bütün köydi birah çahıradı. Sol tarkere jabadı, yada balau, et, sol hoy soyadı, bir ek kün önce tayarlap sorpasımen, jilikke böledi, eşim usta hasap, dokuz yaşında hoy kesmege baçlaptı. Dokuz yaşında büyüklerden duymuş, babası da öğren deyip öğretti deydi babası. Odar bir tauvuktan,eki tauvktan toy athartadı. Kazak husap et jemeydi. Mıнау menin kişkenem. Birge bastaydı. Ayşenur, üç balam bar, mınaw birge bastaydı, ekincisi ul bala, mınau sekizge baradı, ekinçisi altığa baradı. baladar jetiden on geçe üiden çığattar, benim haynım servis jawadı. Sol aparadı, normalde dört te, üç yarım da ketet te, azir okul kurs veriyormuş. İki haftadır. Sodan beş çığattar. Sodan munadar da sol jerde bekleydi majbür. Hayta hayta keletin emes. Eki sağat ana öğretmenler odasında otırıp dersin jawıp otıradı eken jili jerde. Bizde kursa barsın dedik. Yani böyle bir imkan gelmiş. Bulardı sınava çalıştıradı. Hazırlık yapıyorlar.

Türkçe Çeviri:

Kaleden iki talebe gelmiş. Altay Köyünü duymuş. Kültürüne merak etmiş, alan araştırmasını yapmak için köye gelmiş. Çekim yaptı, refortaj aldılar. Köyde insanlar az, onun için pek çok şey bulamadı galiba. Yakın zamanlarda toy (düğün) yok, öyle bir toplantılara denik gelirsenez gelseniz çok şey toplarsınız. Yakında öyle bir şey olursa lütfen kaçırmamalısınız, çünkü toy ya da hatim olursa herkes bir araya toplanır, adetlerimiz, mutfak kültürümüzü görmüş olacaksınız, Kazak ve Türk kültürünün nasıl bir araya geldiğın göreceksiniz. Öğrneğın, hatımlarda koyun kesiyoruz. Usta hasabımız var, Kazak geleneğindeki gibi kesiyor koyun. Sonra da koyun her kemiğinin anlamına da çok önem veriyor. Benim eşim işte usta hasap. dokuz yaşındayken koyun kesmeyi öğrenmiş.

Benim üç çocuğum var, büyüğü 8. sınıfta okuyor, oğlum 6. sınıfta, küçük kızımda 1. sınıfa gidiyor. Sabak yedi bucukta evden çokıyor, dayıları okul servisçisi, o götürüp getiriyor köy çocuklarını. Normalde okuldan erken çıkıyordu. Şu sıralarda büyük kızıma okuldan kurs veriliyor. Onun için gerdeşleri de onu bekleyip hepsi beraber dönüyorlar.

MetinV

Kaynak Kişi: Mustafa GÖK

Yaş: 56 yaşında

Mesleği: Köyün eski muhtarı

Bizidiñ bala kezimizde asıqtı köp oynaytın. Qazır mına tor şığıp ketti internet. Bäle boldı. Bări keşke şeyin soğan qarap otırıp alad. Burın bizin auwılda kişkene baladardıñ bări asıq oynaydı. Öriktiñ süyegi bar ğoy, domalatıp sonı oynaytınbiz. Şuw şuw etkende tañ atıp, kün batqanın bilmey qalatınbiz. Asıq tigip oynaytınbiz. Asıqtıñ ülkenine şıtaq deytinbiz. İşine qorğasın quyıp salmaqtı boladı ğoy, sosın oynaymız. Bes adım, altı adım dep şart qoyamız. Tört adımnan, bes adımnan jeñisemiz, odan doñgelek qılıp bytip sızıp onu uzaqtan däldep şar şar etkizip şığaramız. Ol oyun qyın jaqsı. Süytip asıqtı köp oynaytınbiz. Keyin mına gazoz deytin şıqtı. Qazozdıñ döñgelek qaqpasınıñ işine topıraq toltırıp ap sonı sırğanatıp oynaymız. O bir jaqsı oyun bolatın. Tağı dañgoli degen bar. Mişket degen oyun bar türkterdiñ. Qazaqtar öriktiñ süyeginen oynaydı. Şeftali deytin örik bar ğoy süyegi ülken. Sonı oynaytınbiz. Sodan keyin mutılıp qalğan adam satıp alatun qaytadan. Beseuwin 25 kurşqa. Qayta oynap, utılıp qalsa qayta satıp ap qızıq bolatın. Asıqta solay, üş asıqtı jyırma bes kurşqa satatın. Onda da jaman jamandarın satamız. Jaqsıdarın, ülken kesekterin alıp qalamız mınauw Şıtak bolap dep. Ştaktardın bağası qımbat bir lira. Sodan keyin sağat üçten keyin auwıldıñ jigitteri bări dop tebemiz. Sonda on bir on birden kyırma eki kisi oynaydı ğoy, sonda ana jaqta jyırma otır kisi otıradı kütip bizge ese qaşan tiyedi dep. Sıra qaşan keledi dep. Sıra deydi o jerde. Eki sağat anadar oynap bolğan soñ biz kiremiz. Ekinşi oyinnan keyin baladar kre almaydı. Onan keyin keş bolıp ketedi. Moldamız Kazak, äkim Kazak . keşte şaldar barıp ana meşittiñ aldında otıradı. Molda dop oynap jüredi. Sodan keyin bi balanı jiberedi barıp azan şaqıra salşı

dep. Ai allay, janı jannatta bolsın, osı bizge quran oquwdı üyretken Jadik Aza hoca degen molda bar boldın. Ol özi özin oqıp jetistirip, okimettiñ emtixandatğa kirip molda boldı. Auwılğa da köp qızmet etti. Abdirazah hoca degen. Abdirazah KARAYIĞIT. Kazayığit degen türkterdiñ fanylası ğoy artınan bergem. Äkesiniñ atı Säkey degen kisi bolatın. Abdirazah hocamız sol auwılda camide baladardıñ oquwına köp yardım etti. Oqıtqan baldarın ana jaqqa emtyxandarğa aparatın. Mina qazırğı molda da sodan şıǵıp otır. Ol kezde baladardı oqıtıwğa Niğdege aparatın. Mina kedey baladardı oqıtatın Vakif deydi. Yürtlar bolatın ükimettiñ. Aqşasın ükimet beretin. Sol jerge aparıp baladardı ornalastırıp sonıñ bärine sol jügirip jürdi. Solay balalar solay oynaytın. Ülken kisiler bölek bölek bolıp keñesip otıratın. Ana tauwdın betinde, mına bizdiñ üydiñ aldarında otıratın. Osı mañaydıñ şaldarı bizdiñ üydiñ aldında otıratın. Qazır sol şaldardıñ otıratın jerine baladar qatar qatar otırıp internette otıradı.

Köyden avrupağa köp ketti. Aldımen sol istanbulğa köşti. Bir jıldıñ işinde onşaqtı üy köşip ketedi sonda. Men seksen ekinşi jılı äskerge kettim. Eki jil äskerde jürip seksen törtte qayta kelgende sonda seksen üyden eluw üy qalıptı. Otız üy köşip ketipti. Sodan keyin Gallandyağa bardım. On jil sol jaqta jürip qayta keldim. Onan keyin end kelsem mına jaqta jyırma bes üy qalıptı. Endi bul jyırma bes üy köşpeydi. Onşaqtı üydiñ durım jaǵdayı jaqsı. Mına auwılşaruwaşılıq, egin eguw, traktır, maşinesi bäre bar. Qalüan birneşe jetim-jesirler bar, qalağa barǵanmen jan ete almaytın. Sonımen sol auwılda jyırma şaqtı üy otırmız....

Burın auwıldaǵı Kazaktardıñ bäre İstanbuldan teri alıp kelip teri tıgetin. Bariniñ maşinesi bar. Tigin maşinesi deymız, ärkimniñ üyinde ekiden üşten boladı. Sodan sol onınşı ayda maldıñ aǵı bitip üyge aynalǵanda sol teri tıgedi. Onınşı aydan törtinşi ayǵa deyin terimen aynalıadı. Tigip, satıp osı mañaylarǵa.

İstanbulğa barǵan Kazaktar zavot aşıp bayıp ketti. Teri yleytin, tıgetin basqa da zavottar aştı. Odan keyingi endigi jastar on onbes jıldan beri qaray oqytın boldı.

Odan burınğılar oqımaytın. Bäreni teri tıgetın. Teri tıgıp satıp aqşa tabatın. Ol da bie mamandıq, kāsıp edı. Auwıldağılar mal bağadı, egin egedı, süytip oqımadı. On onbes jıldan beri jaqsı, baladarın jaqsı oqıtatın boldı Kazaktar.

Türkçe Çeviri:

Biz çocukken aşık çok oynardık. Şimdi şu internet bela oldu başımıza. Herkes sabahtan akşama kadar onunla meşgul. Şu kayısının kemiği var ya, onu yuvarlatarak oynuyorduk. Oynarken de güneşin nasıl doğup battığını da fark etmiyorduk. Aşığın büyüğüne şıtağ diyorduk. İçine kurşun döktürüyorduk, ağır olsun diye. Yuvarlak çemberin içine dizerek, 4 veya 5 adım ileriden nişan alarak vurarak çemberin dışına çıkartmaya çalışıyorduk. Oyun ne kadar zor olsa bile sürekli onu oynardık. Sonra da gazoz çıktı. Gazoz kapağının içine toprağı doldurup kaydırarak oynardık, güzel bir oyundu. Dangoli diye de oyun vardı. Türklerin misketi vardı ama kazaklar onu kayısının kemiğinden oynardı. Şeftali kemiğinden oynuyorlardı misketi. Sonra yenilen kişi kemikleri bir daha satın alıyordu. Aşık da aynı şekildeydi, üç aşığı 25 kuruşa satıyorlardı. İyi aşığı kimse satmıyordu zaten. İyilerin, büyük olanlarını kendimize ayırıyorduk, şıtağ olur diye. Şıtağın fiyatı pahalıydı, bir lira. Sonra saat üçten sonra köyün bütün erkek çocukları hepimiz top oynardık. On bir on birden iki takım yirmi iki kişi oynuyorduk. Kalan yirmi otuz kişi de sırasını beklerdi İki saat onlar oynadıktan sonra biz giriyoruz sahaya. İkinci maçtan sonra genelde karanlık oluyordu. Camimizin imamı Kazaktı, valimiz de Kazaktı. Akşamüstü ihtiyarlar caminin önünde toplanıyorlardı. İmam da top oynardı bizimle. Bir çocuğı gönderiyordu gidip ezan oku diye. Hey Allah'ım, bize kuran okumayı öğreten Jadik Aza hoca vardı, mekanı cennet olsun. Kendini geliştirerek, devlet sınavını kazanıp imam

oldu. Bizim köye de baya emeği geçti. Abdirazah hoca vardı. Abdirazah KARAYİĞİT. KARAYİĞİT Türk soy ismi, sonradan verilmişti. Babasının ismi Sakey idi. Abdirazah hocamız köyümüzdeki çocukların okumasına çok yardımcı oldu. Okuyan öğrencilerini devlet sınavına da kendisi götürüyordu. Şimdiki imam da onun talebesiydi. O zamanlar çocukları okutmaya Niğde'ye götürüyordu. Fakir çocukların okumasına destek olan vakıf vardı. Yurtları da vardı. Parasını devlet karşılıyordu. Oraya çocukları yerleştirip tüm işlemlerine bizzat kendisi koşturuyordu. Büyüklerimiz ayrı ayrı toplanarak (keñesip otıratın) danışıyorlardı. O dağın eteğinde, bizim evin önünde toplanıyorlardı. Bizim evin etrafındaki ihtiyarlar bizim evin önüne toplanıyorlardı. Şimdiyse orda çocuklar dizilerek internette geziniyorlar...

Köyümüzden Avrupa'ya giden çok oldu. İlk önce İstanbul'a taşınıyorlardı. Bir yıl içerisinde yaklaşık onlar civarında aile taşınıyordu. Ben sene seksen ikide askere gittim. İki yıl askerliğimi tamamlayarak seksen dörtte köye geldiğimde, seksen aileden elli üç aile kalmıştı. Otuz civarında ev taşınmış. Sonra Hollanda'ya gittim. On yıl orda yaşadım ve geri döndüğümde yirmi beş ev kalmış. Bu yirmi beş ev artık hiçbir yere taşınmaz. Onar ailenin durumları iyi. Tarımcılık için tüm lazım olan tüm gereksinimleri var. Kalanları da yetim, dul kalmış aileler. Şehre gitse bile kimsesi olmayanlardan. Böylece yirmi civarında aile yaşıyoruz buralarda...

Eskiden köydeki Kazakların çoğu İstanbul'dan deri getirerek deri giysileri dikiyorlardı. Herkesin evinde 2-3 tane dikiş makinesivardı. Onuncu ayda hayvanların sütü durduğundaherkes deri dikmeye başlıyordu. Onuncu aydan dördüncü aya kadar deri dikmeyle uğraşıyorlardı. Hazır olanlarını da yakın çevredekilere satıyorlardı.

İstanbul'a taşınan Kazaklar büyük fabrikalar açarak maddi durumlarını iyileştirdiler. Deri işleyen, diken fabrikalar da açtılar. Onlardan sonra on beş sene

sonraki gençler okumaya başladılar. Onlardan öncekiler hiç okumuyorlardı. Herkes deri işleme, dikme işleriyle uğraştılar. Onları satarak para kazanıyorlardı. O da bir meslek türüydü. Köydekiler hayvancılık, tarımcılıkla uğraştılar. Öylece okumadılar. On beş senedir durumlar iyileşti, Kazaklar çocuklarını okumaya yöneltmeye başladılar.

SÖZLÜK

| Kazakça | Türkçe |
|----------------|------------------------|
| Adam | Adam,insan |
| Adet | Gelenek |
| Adim | adım |
| Ağa | Abi |
| Ağaş | Ağaç |
| Ağay | Ağabey |
| Äkim | vali,muhtar |
| Al | Almak |
| Aldimen | Öncelikli |
| Aldi | Önü |
| Äñgime | Hikaye |
| Apa | Babaanne, büyükanne |
| Aparuw | Gönder- |
| Äpeke | Abla |
| Aqşa | para |

| | |
|------------------|--------------------------|
| Äreñ | zor |
| Artiq | Fazla |
| Aşıuw | Sinirilenmek |
| Asiq | Aşık |
| Äsker | Asker |
| Ata | Dede |
| At | At, isim |
| Auwil | Köy |
| Auwilşaruwaşiliq | Tarlacılık |
| Ayaq | Bacak |
| Aynalısiuw | Birşeyle meşgul olmak |
| Ayt | Söyle |
| Az | Az |
| Azan | Ezan |
| Äzir | Şimdi |
| Äreñ | zor |
| Äkim | vali,muhtar |
| Bağa | Not, fiyat |
| Bala | çocuk |

| | |
|----------|--------------|
| Balauw | Pilavı |
| Bäle | bela |
| Baqiriuw | Bağırmaq |
| Bar | Var |
| Bäri | Hepsi |
| Bas | Baş, kafa |
| Basqa | Başka, diğər |
| Bauwir | Çiğər |
| Bayıuw | Zenginleşmek |
| Beruw | Vermek |
| Bes | Beş |
| Beti | Yüzü |
| Biliuw | Bilmek |
| Bir | Bir |
| Birah | Ama |
| Biraz | Biraz |
| Bireuw | Birer |
| Birge | Beraber |
| Birigiuw | toplanmak |
| Bitiruw | Bitermek |

| | |
|------------|----------------|
| Biz | Biz |
| Böliuw | Bölmek |
| Bos | Boş |
| Burin | Önceden |
| Bütün | Tüm |
| Buyimtay | Amaç, |
| Dala | Dışarı |
| Däldeuw | Nişanlamak |
| Dokuz | Dokuz |
| Domalatiuw | Döndürmek |
| Doñgelek | Yuvarlak |
| Dop | Top |
| Egin | Ekin |
| Eguw | Dikmek |
| Eki | İki |
| Eluw | Eller |
| Emtixan | İmtihan, sınav |
| Endigi | Sonraki |
| Ene | Kayın anne |
| Ese | kat |

| | |
|---------|--------------|
| Esek | Eşşek |
| Estiuw | Duymak |
| Et | Et |
| Hasıp | Kasap |
| Ini | Küçük kardeş |
| Işı | içerisi |
| Işiuw | Içmek |
| Isteuw | Yapmak |
| Izdeuw | Aramak |
| Jağday | Durum |
| Jaq | Taraf |
| Jaqsi | Iyi |
| Jalğiz | Yalnız |
| Jaman | Kötü |
| Jan | Can |
| Jaña | Yeni |
| Janimda | Yanımda |
| Jannat | Cennet |
| Jaq | Taraf |
| Jaqin | Yakın |

| | |
|-------------|------------------|
| Jaqsı | İyi |
| Jas | Yaş, Genç |
| Jastar | Gençler |
| Jauw | Düşman |
| Jaz | Yazmak |
| Jaza | Ceza |
| Jeuw | Yemek fiili |
| Jer | Yer |
| Jeti | Yedi |
| Jetim | Yetim |
| Jetistirıuw | Yetiştirmek |
| Jiberuw | Göndermek |
| Jiğılıuw | Yıkılmak, düşmek |
| Jil | Yıl |
| Jilauw | Ağlamak |
| Jilik | yılık |
| Joğalıuw | Kaybolmak |
| Joq | Yok |
| Jügiriww | Koşmak |
| Jumus | İş |

| | |
|----------|-------------|
| Jür | Yürmek |
| Jyirma | Yirmi |
| Käsip | Meslek |
| Kazir | Şimdi |
| Kedey | fakir |
| Keluw | gelmek |
| Kelinşek | Evlenen kız |
| Keñesiuw | konuşmak |
| Kerek | lazım |
| Keş | gece |
| Keyin | sonra |
| Kindik | göbek |
| Kiriuw | girmek |
| Kisi | Kişi, insan |
| Kişkene | küçük |
| Kiyim | Giysi |
| Köp | çok |
| Körisiuw | görüştük |
| Köşiuw | Göç etmek |
| Köteriuw | kaldırmak |

| | |
|-----------|----------------|
| Kulauw | düşmek |
| Küliuw | gülmek |
| Kün | gün |
| Kütiuw | beklemek |
| Küyeu | koca |
| Mağan | bana |
| Majbür | mecbur |
| Mal | Mal |
| Mamandıq | Bölüm, meslek |
| Mañay | Etraf, çerçeve |
| Mazahtauw | kızdırmak |
| Mektep | okul |
| Men | ben |
| Meşit | Cami |
| Miñ | bin |
| Nasip | Nesip |
| Ohiuw | okumak |
| Okimet | devlet |
| Oleñ | Şir |
| Ölüm | ölüm |

| | |
|--------------|--------------|
| On | on |
| Onşaqti | Oner tane |
| Oqı | okumak |
| Örik | Erik |
| Ornalastiruw | yerleştirmek |
| Ösuw | büyümek |
| Otauw | otağ |
| Otiz | otuz |
| Oturuw | oturmak |
| Oyin | oyun |
| Oynauw | oynamak |
| Özi | kendisi |
| Qala | şehir |
| Qalıuw | kalmak |
| Qalıñ | kalın |
| Qanday | nasıl |
| Qaqpaq | kapak |
| Qarauw | bakmak |
| Qaşıuw | kaçmak |
| Qatar | Yan yana |

| | |
|--------------|------------------|
| Qayda | nerede |
| Qayin | Kayın (tarafı) |
| Qayta | tekrar |
| Qaytis boluw | ölmek |
| Qimbat | pahalı |
| Qiz | kiz |
| Qiziq | komik |
| Qizmet | Hızmet |
| Qol | el |
| Qolğap | Eldiven |
| Qorğasin | kurşın |
| Qosiliuw | birikmek |
| Qoy | koyun |
| Qoya beruw | Serbest bırakmak |
| Qoyuw | bırakmak |
| Quman | çaydanlık |
| Razi | Razı olmak |
| Rwu | Boy, kabile |
| Sağat | saat |
| Şal | Ihtiyar, aksakal |

| | |
|------------|------------|
| Salmaqti | Sakin |
| Samalot | uçak |
| Saqal | sakal |
| Şaqiruw | çağırmaq |
| Şağuw | kırmak |
| Sari | sarı |
| Şart | şart |
| Şaruwa | iş |
| Satuw | satmaq |
| Şay | çay |
| Segiz | sekiz |
| Sekildi | gibi |
| Seksen | seksen |
| Semya | aile |
| Sen | sen |
| Şeşe | anne |
| Şığaruw | çıkarmak |
| Siñli | Kız kardeş |
| Sirğanatuw | kaydırmak |
| Soñ | son |

| | |
|------------|-----------------------|
| Soñra | sonra |
| Surauw | sormak |
| Soyuw | Soymak, kesmek |
| Söyleuw | Söylemek, anlatmak |
| Süyek | kemik |
| Taği | daha |
| Tamaq | yemek |
| Tañ | Sabah |
| Tanıuw | tanımak |
| Tanistiruw | tanıştırmak |
| Teri | deri |
| Tigiuw | dikmek |
| Til | dil |
| Tiñdauw | dinlemek |
| Tiri | Diri, hayatta |
| Toltiruw | doldurmak |
| Tör | tör |
| Tört | dört |
| Toy | Toy, düğün |

| | |
|-----------|-------------------|
| Turiuw | durmak |
| Tüsünbeuw | anlamamak |
| Tuwuw | Doğum yapmak |
| Üy | ev |
| Ul | Oğul, erkek çocuk |
| Ülken | büyük |
| Umitiuw | unutmak |
| Uruw | Urmak, dövmek |
| Usta | usta |
| Uwaqit | vakit |
| Üyretiuw | öğretmek |
| Uzaq | uzak |

KAYNAKLAR

- Altay, H. (1981), *Anayurttan Anadolu'ya*, Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları.
- _____ (1997). *Kazak Türkilerine Aid Şecere*. İstanbul.
- Amanjolov, S. (1948a), Kazak Diyalektologiyasının Tarihi. s. 39-47.
- _____ (1948b). Kazak Diyalektlerinin meseleleri jayında. Almati. s.18-28.
- Andrews, P. (1987). *Republik der Türkei – Etnische Minderheiten im ländlichen Raum*. Wiesbaden: Dr. Ludwig Reichert Verlag.
- Aralbayev, J. & Bekturov, Ş. (1963), “Markaköl Jane Katonkarağay Ekspeditsiyasının Maretyaldarınan”, Kazak Tiliniñ Tarihi men Diyalektologiyasınıñ Maseleleri, Almati: Ğılım, s. 272-279.
- Arat, R. R & Temir, A. (1992) “Türk Şiveleri Tasnifi”. Türk Dünyası El Kitabı. Cilt “Dil-Kültür-Sanat”.Ankara.
- A. Liman ÇETİN, (2006), Altay Köyünün Kültür Coğrafi Görünümü. s. 15-47.
- Biray, N. vd. (2015). *Çağdaş Kazak Türkçesi*. Ankara: Bilge, s. 11-12.
- Brenzinger, M. et al. (2003), Language vitality and endangerment. Paris: UNESCO Ad Hoc Expert Group Meeting on Endangered Languages.
- Crystal, D. (2007). *Dillerin Katli*. İstanbul: Profil.
- Demir, N. & Johanson, L. (2006). “Dialect contact in Northern Cyprus”. *International Journal of the Soci(ology of Language* 181, 1-9.
- Demir, N. & Makesati, H. (2017). “Niğde Altay Köyü Kazakçası Hakkında Bir Ön Araştırma.”, *I. Uluslararası Türk Dünyası Araştırmaları Sempozyumu. 26-28 Nisan 2017, Niğde*. IV. Cilt. Ömer Halisdemir Üniversitesi Yayınları. 683-688.

- Demir, Nurettin (2017). "Aliefendi, Ankara, Tsengel ve Çuvaşistan Örneğinde Yirmi Birinci Yüzyılda Ağızlar." *VIII. Conress of International Society for Dialectology and Geolinguistics. VIII. Uluslararası Diyalektoloji ve Jeolengüistik Kongresi*. Eds. Vügar Sultanzade, Ahmet Pehlivan & Astrid van Nahl. Doğu Akdeniz Üniversitesi Yayınları. 183-200.
- Doskarayev, J. (1962), "Diyalektlik Ereşelikterdi Jıynau Jumısınıñ Programması" Kazak Tiliniñ Tarihi men Diyalektologiyasınıñ Maseleleri, Almatı: Ğılım, s. 5-20.
- Ergin, M. (2013), Türk Dil Bilgisi, Bayrak Basım Yayınları.
- Johanson, L. (2007). *Türkçe Dil İlişkilerinde Yapısal Etkenler*. (Çev. Nurettin Demir) Ankara: Türk Dil Kurumu.
- Johanson, L. (2014) *Türkçe Dil İlişkilerinde Yapısal Etkenler*. (Çev. Nurettin Demir) Ankara: TDKY. S. 25-36.
- Kalkan, M. (2007). Sovyetler Döneminde Kazakların Göç Hareketleri ve Anadolu'da (Altay Köyü'nde) İskân Edilişleri", TÜBAR XXI, 123-141.
- Kazak Tilinin Aymaktık Sözdigi /KTAS/, (2005), (ed. Ş.Sarıbayev), Almatı: Arıs.
- Nettle, D. & Romaine, S. (2001). *Kaybolan Sesler*. Çev. Harun Özgür Turgan. İstanbul: Oğlak.
- Qazirgi Qazaq Tili (2010) Şınjañ Qalıq Baspası. S.307-340.
- Sakhipova, F. (2007). Kazak Türkçesinin Merkezi. Orta Jüz Ağızı, Ankara.
- Sarıbayev, Ş. Kazak Tilinin Aymaktık Ereşelikteri, (Ş.Sarıbayev), Almatı: Ğılım, s. 81-93.
- _____ Kazak Tilindegi Aymaktık Ereşelikter, Almatı: Ğılım, s.38-51.
- Savranbayev, N. & Sarıbayev, Ş. (1958), "Kazak diyalektologiyası".
- Tekin, T. & Ölmez, M. (2014), *Türk Dilleri: Giriş*. Ankara: Simurg.

Tekin, T. (1990) "Türk Dili ve Dialektlerinin Yeni Bir Tasnifi", *Erdem*, C. 5, S.13, s.141-168.

王远新 (2009) 语言学概论、中央民族大学出版社、s. 47-48.

库尔买提、哈布勒哈孜、《论中国—哈萨克斯坦哈萨克语术语方面存在的差异》、《伊犁师范学院学报》1996 年第三期.

木拉提、苏坦夏勒夫、《关于哈萨克语术语的规范化》〈语言与翻译〉、2002 年第四期、

Sincan Jergiliktı Tarihi (1985), Şincan oqu-ağartwu baspası , s. 79-87.

www.unesco.org/culture/ich/doc/src/00120-EN.pdf.



HACETTEPE ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TEZ ÇALIŞMASI ETİK KOMİSYON MUAFİYETİ FORMU

HACETTEPE ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
ÇAĞDAŞ TÜRK LEHÇELERİ VE EDEBİYATLARI ANABİLİM DALI BAŞKANLIĞI'NA

Tarih:28/06/2018

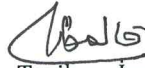
Tez Başlığı: *Niğde Altay Köyü'nde Dil İlişkisi Araştırması*

Yukarıda başlığı gösterilen tez çalışmam:

1. İnsan ve hayvan üzerinde deney niteliği taşımamaktadır,
2. Biyolojik materyal (kan, idrar vb. biyolojik sıvılar ve numuneler) kullanılmasını gerektirmemektedir.
3. Beden bütünlüğüne müdahale içermemektedir.
4. Gözlemsel ve betimsel araştırma (anket, mülakat, ölçek/skala çalışmaları, dosya taramaları, veri kaynakları taraması, sistem-model geliştirme çalışmaları) niteliğinde değildir.

Hacettepe Üniversitesi Etik Kurullar ve Komisyonlarının Yönergelerini inceledim ve bunlara göre tez çalışmamın yürütülebilmesi için herhangi bir Etik Kurul/Komisyon'dan izin alınmasına gerek olmadığını; aksi durumda doğabilecek her türlü hukuki sorumluluğu kabul ettiğimi ve yukarıda vermiş olduğum bilgilerin doğru olduğunu beyan ederim.

Gereğini saygılarımla arz ederim.


Tarih ve İmza
28.06.2018

Adı Soyadı: Halemulati MAKESATI
Öğrenci No: N15129200
Anabilim Dalı: ÇAĞDAŞ TÜRK LEHÇELERİ VE EDEBİYATLARI ANABİLİM DALI
Programı: ÇAĞDAŞ TÜRK LEHÇELERİ VE EDEBİYATLARI ANABİLİM DALI
Statüsü: Yüksek Lisans Doktora Bütünleşik Doktora

DANIŞMAN GÖRÜŞÜ VE ONAYI

Uygundur.



Prof. Dr. Nurettin Demir

(Unvan, Ad Soyad, İmza)

Detaylı Bilgi: <http://www.sosyalbilimler.hacettepe.edu.tr>

Telefon: 0-312-2976860

Faks: 0-3122992147

E-posta: sosyalbilimler@hacettepe.edu.tr



HACETTEPE UNIVERSITY
GRADUATE SCHOOL OF SOCIAL SCIENCES
ETHICS COMMISSION FORM FOR THESIS

HACETTEPE UNIVERSITY
GRADUATE SCHOOL OF SOCIAL SCIENCES
MODERN TURKIC LANGUAGE AND LITARATURE DEPARTMENT

Date: 28/06/2018

Thesis Title: *Language contact studies in Altai Village, Nigde*

My thesis work related to the title above:

1. Does not perform experimentation on animals or people.
2. Does not necessitate the use of biological material (blood, urine, biological fluids and samples, etc.).
3. Does not involve any interference of the body's integrity.
4. Is not based on observational and descriptive research (survey, interview, measures/scales, data scanning, system-model development).

I declare, I have carefully read Hacettepe University's Ethics Regulations and the Commission's Guidelines, and in order to proceed with my thesis according to these regulations I do not have to get permission from the Ethics Board/Commission for anything; in any infringement of the regulations I accept all legal responsibility and I declare that all the information I have provided is true.

I respectfully submit this for approval.

Name Surname: Halemulati MAKESATI
Student No: N15129200
Department: MODERN TURKIC LANGUAGE AND LITARATURE
Program: MODERN TURKIC LANGUAGE AND LITARATURE
Status: MA Ph.D. Combined MA/ Ph.D.


Date and Signature
28.06.2018

ADVISER COMMENTS AND APPROVAL

Approved


Prof. Dr. Nurettin Demir

(Title, Name Surname, Signature)



HACETTEPE ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
YÜKSEK LİSANS TEZ ÇALIŞMASI ORJİNALLİK RAPORU

HACETTEPE ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
ÇAĞDAŞ TÜRK LEHÇELERİ VE EDEBİYATLARI ANABİLİM DALI BAŞKANLIĞI'NA

Tarih:28/06/2018

Tez Başlığı : *Niğde Altay Köyü'nde Dil İlişkisi Araştırması*

Yukarıda başlığı gösterilen tez çalışmamın a) Kapak sayfası, b) Giriş, c) Ana bölümler ve d) Sonuç kısımlarından oluşan toplam 122 sayfalık kısmına ilişkin, 02/07/2018 tarihinde şahsım/tez danışmanım tarafından Turnitin adlı intihal tespit programından aşağıda işaretlenmiş filtrelemeler uygulanarak alınmış olan orijinallik raporuna göre, tezimin benzerlik oranı % 6'dır.

Uygulanan filtrelemeler:

- 1- Kabul/Onay ve Bildirim sayfaları hariç
- 2- Kaynakça hariç
- 3- Alıntılar hariç
- 4- Alıntılar dâhil
- 5- 5 kelimedenden daha az örtüşme içeren metin kısımları hariç

Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tez Çalışması Orijinallik Raporu Alınması ve Kullanılması Uygulama Esasları'nı inceledim ve bu Uygulama Esasları'nda belirtilen azami benzerlik oranlarına göre tez çalışmamın herhangi bir intihal içermediğini; aksinin tespit edileceği muhtemel durumda doğabilecek her türlü hukuki sorumluluğu kabul ettiğimi ve yukarıda vermiş olduğum bilgilerin doğru olduğunu beyan ederim.

Gereğini saygılarımla arz ederim.


Tarih ve İmza

28.06.2018

Adı Soyadı: Halemulati MAKESATİ
Öğrenci No: N15129200
Anabilim Dalı: ÇAĞDAŞ TÜRK LEHÇELERİ VE EDEBİYATLARI ANABİLİM DALI
Programı: ÇAĞDAŞ TÜRK LEHÇELERİ VE EDEBİYATLARI ANABİLİM DALI

DANIŞMAN ONAYI

UYGUNDUR.



Prof. Dr. Nurettin Demir

(Unvan, Ad Soyad, İmza)



**HACETTEPE UNIVERSITY
GRADUATE SCHOOL OF SOCIAL SCIENCES
MASTER'S THESIS ORIGINALITY REPORT**

**HACETTEPE UNIVERSITY
GRADUATE SCHOOL OF SOCIAL SCIENCES
MODERN TURKIC LANGUAGE AND LITARATURE DEPARTMENT**

Date: 28/06/2018

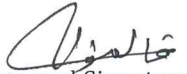
Thesis Title : *Language contact studies in Altai Village, Nigde*

According to the originality report obtained by myself/my thesis advisor by using the Turnitin plagiarism detection software and by applying the filtering options checked below on 02/07/2018 for the total of 122 pages including the a) Title Page, b) Introduction, c) Main Chapters, and d) Conclusion sections of my thesis entitled as above, the similarity index of my thesis is 6 %.

Filtering options applied:

- Approval and Declaration sections excluded
- Bibliography/Works Cited excluded
- Quotes excluded
- Quotes included
- Match size up to 5 words excluded

I declare that I have carefully read Hacettepe University Graduate School of Social Sciences Guidelines for Obtaining and Using Thesis Originality Reports; that according to the maximum similarity index values specified in the Guidelines, my thesis does not include any form of plagiarism; that in any future detection of possible infringement of the regulations I accept all legal responsibility; and that all the information I have provided is correct to the best of my knowledge. I respectfully submit this for approval.


Date and Signature
28.06.2018

Name Surname: Halemulati MAKESATI
Student No: N15129200
Department: MODERN TURKIC LANGUAGE AND LITARATURE
Program: MODERN TURKIC LANGUAGE AND LITARATURE

ADVISOR APPROVAL

APPROVED.


Prof. Dr. Nurettin Demir

(Title, Name Surname, Signature)